

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut

Robin Liibert

**EESTI ÜLIÕPILASTE ARVAMUS PENSIONIREFORMIST, II SAMBAST JA
INVESTEERIMISEST NING VÕRDLUS SEB PANGA KÜSITLUSEGA**

Bakalaureusetöö

Õppekava ärirahandus, peaeriala ärimus

Juhendaja: Kristjan Liivamägi, PhD

Tallinn 2020

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 9002 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Robin Liibert.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 179710TABB

Üliõpilase e-posti aadress: liibertrobin@gmail.com

Juhendaja: Kristjan Liivamägi, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE OSA.....	7
1.1 Eesti pensionisüsteem.....	7
1.1.1. Pensionisambad	7
1.1.2. Eesti pensionisüsteem Euroopa kontekstis	11
1.1.3. Eesti pensionisüsteemi probleemid	13
1.2. Pensionireform.....	16
1.2.1. Pensionisüsteemi uuendamine.....	16
1.2.2. II samba vabatahtlikus tegemine	17
2. METOODIKA	20
2.1. Uurimisprobleem, -küsimused ja meetodid	20
2.2. Üliõpilasküsitlus.....	21
3. EMPIIRILINE OSA.....	22
3.1. Üliõpilasküsitluste tulemused	22
3.2. SEB Panga küsitluse tulemused	30
3.3. Küsitluste analüüs	33
3.3.1. Üliõpilasküsitlus	33
3.3.2. Üliõpilasküsitluse ja SEB küsitluse võrdlus	44
KOKKUVÕTE	48
SUMMARY	50
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	52
LISAD	56
Lisa 1. Üliõpilasküsitluse vorm	56
Lisa 2. SEB küsitluse tulemused.....	61
Lisa 3. Regressioonanalüüsid	64
Lisa 4. Lihtlitsents.....	70

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida üliõpilaste arvamust pensionireformist, II sambast ja investeerimisest ning võrrelda saadud tulemusi SEB Panga poolt läbi viidud uuringu tulemustega. Samuti antakse töös ülevaade Eesti pensionisüsteemist, selle põhilistest probleemidest ning kavandatavast pensionireformist.

Küsitluse tulemustest selgus, et enamik õpilasi on teadlikud pensionireformist ning valdavalt leiavad, et reform ei ole positiivne muudatus. Enamik üliõpilasi jääksid pensionireformi jõustumisel II sambasse ning kõigest 9% lahkuksid sambast ja lõpetaksid kogumise. Enamik tudengeid leiavad, et II samm on vajalik ning et investeerimine on noorele inimesele kasulik.

Võrreldes SEB küsitluse tulemustega on üliõpilaste hulgas pensionireformi toetus suurem, kuid II sambast lahkujate osakaal on palju väiksem. Samuti on üliõpilaste teadlikkus II sambast parem kui SEB küsitlusele vastanutel.

Võtmesõnad: pensionisüsteem, II samm, pensionireform, investeerimine.

SISSEJUHATUS

Eesti pensionisüsteem koosneb alates 2002. aastast kolmest sambast: I sammas on riiklik pension, II sammas on kohustuslik kogumispension ja III sammas on vabatahtlik kogumispension. Sarnane süsteem on käibel enamikus Euroopa Liidu riikides. Kui I sammas sõltub sotsiaalmaksust ning praeguste töötajate arvust ja sissetulekust, siis II sammas on eelfinantseeritud ehk iga inimene kogub pensioni enda isiklikule pensionikontole. Eestil kasvav vajadus jätkusuutlikule pensionisüsteemile, kuna riigis on vananev rahvastik. Selle eesmärgiga võttis Riigikogu 2018. aastal vastu pensionireformi seaduse, mis muuhulgas muutis pensionilemineku paindlikkust, pensioniiga ja vanaduspensionari arvutamise valemit.

2019. aastal algatati Riigikogus täiendav pensionireformi eelnõu, mis muuhulgas muudaks II samba vabatahtlikuks. Reform tooks kaasa ka teisi muudatusi – näiteks tekiks võimalus saada kogutud raha enne pensioniiga kätte või jätkata kogumist pensioni investeerimiskontol. Töö kirjutamise ajal on president Kersti Kaljulaid eelnõu kaks korda tagasi lükanud ning selle tulemusena on seaduseelnõu Riigikohtus arutamisel. II samba vabatahtlikuks muutmist on kritiseerinud nii Eesti Pank, Rahvusvaheline Valuutafond kui ka fondivalitsejad.

Pensionireformi on eestlaste hulgas mitme küsimustiku kaudu uuritud ja tulemused on peegeldanud nii inimeste vähest teadlikkust reformist kui ka vähest valmidust reformi muudatusi ära kasutada. Uuringute raames on enamasti küsitletud umbest 1000 inimest ning võtnud arvesse kõiki vanusegrupe. Üliõpilaste arvamust ja nende pensionireformiga seonduvaid plaane ei ole eraldi uuritud.

Töö eesmärk on uurida, kuidas toimib Eesti pensionisüsteem, milles seisneb pensionireform, mida Eesti üliõpilased pensionireformist ja II sambast arvavad ning milline on tudengite kogemus investeerimisega. Selle uurimiseks korraldatakse küsitlus ning hiljem võrreldakse tulemusi SEB Panga koostatud uuringu tulemustega. Töö eesmärkide saavutamiseks püstitati järgnevad uurimisküsimused:

- Kuidas töötab Eesti pensionisüsteem ning mis on selle peamised probleemid?
- Milles seisneb kavandatav pensionireform?
- Milline on Eesti üliõpilaste arvamus pensionireformist?
- Millised on Eesti üliõpilaste plaanid, kui II sammas vabatahtlikuks muutub?

- Kui head on Eesti üliõpilaste teadmised oma II sambast ning milline on nende arvamus II sambast üldiselt?
- Mida arvavad Eesti üliõpilased investeerimisest?
- Kuidas erinevad Eesti üliõpilaste arvamusel SEB küsitluse tulemustest?

Esimeses peatükis räägitakse Eesti pensionisüsteemi kolmest sambast ning nende toimimisest, millega vastatakse esimesele kahele uurimisküsimusele. Samuti tutvustatakse pensionireformi ja kaasnevaid muudatusi ning esitatakse seonduv kriitika.

Teises peatükis selgitatakse töö empiirilise osa metoodikat ning antakse ülevaade koostatud küsitlusest ja vastuste kogumisest.

Kolmandas peatükis esitatakse esmalt üliõpilasküsitluse ja SEB küsitluse tulemused küsimuste haaval. Seejärel analüüsitakse üliõpilasküsitluse tulemusi ning võrreldakse neid SEB küsitluse tulemustega.

Töö tegemisel olid suureks abiks juhendaja Kristjan Liivamägi ning SEB Elukindlustusest Triin Messimas, Mari Krumm ja Georgi Suikanen.

1. TEOREETILINE OSA

1.1 Eesti pensionisüsteem

Eesti pensionisüsteemi eesmärk on pensionieas inimeste rahaline kindlustamine ning nende elustandardi säilitamine. Alates 2002. aastast koosneb Eesti pensionisüsteem kolmest sambast: I sammas on riiklik pension, II sammas on kohustuslik kogumispension ning III sammas on täiendav ja vabatahtlik kogumispension (Pensionikeskus; Volskis, 2012). I sammast haldab riik, II ja III sammast haldab Pensionikeskus AS, mille täieõiguslik omanik on Nasdaq CSD SE (Nasdaq CSD).

Eestis kehtib brutopalgalt sotsiaalmaks 33%, millest 13% läheb tervisekindlustusse ja 20% läheb pensionitesse. Inimestel, kes on liitunud II sambaga, läheb pensionitesse suunatud rahast 16% I sambasse ja 4% II sambasse. Sellele lisanduvalt läheb nende brutopalgast 2% II sambasse. Nendel inimestel, kes II sambaga liitunud ei ole, suunatakse kõik 20% sotsiaalmaksust I sambasse. III sammas ehk täienduslik pension on vabatahtlik. (Jõgi, 2015; Pensionikeskus)

2017. aasta seisuga on Euroopa keskmine pensioniiga 65 eluaastat. Eestis hakkas see 2017. aasta algusest tõusma ning jõuab 2026. aastaks samuti 65 eluaastani. Siis hakkab pensioniiga sõltuma keskmisest eeldatavast elueast. Enne 2017. aastat oli pensioniiga Eestis meestel 63 aastat ja naistel 62,5 aastat. (Sotsiaalkindlustusamet)

1.1.1. Pensionisambad

I sammas

Riiklik pension ehk I sammas tagab toimetulekuks minimaalse sissetuleku. Tulevaste pensionäride I samba pensioni suurus oleneb sellest, kui palju on maksumaksjaid ning kui suur on nende palk. Riiklikul pensionil on neli suuremat alaliiki: vanaduspension, rahvapension, erinevad erandjuhud (nt represseeritu pension, töövõimetuspension) ning kutsealade sooduspensionid. (Sotsiaalministeerium)

Vanaduspension saavad inimesed, kes on jõudnud pensioniikka ning kellel on täitunud 15 aastat pensionistaaži. Vanaduspension suurus koosneb kolmest komponendist: pensioni baasosast, pensioni staažiosast (töötatud, õpitud ja armees teenitud perioodidest 1998. aastani) ja pensioni

kindlustusosakute summast (arvestatakse makstud sotsiaalmaksu alusel). Vanaduspensionit saab ka edasi lükata või ennetähtaegselt taotleda. (Sotsiaalkindlustusamet)

Rahvapension on väiksem kui vanaduspension ning mõeldud pensioniikka jõudnud inimestele, kes on Eestis elanud enam kui viis aastat, kuid kellel pole täitunud 15 aastat pensionistaaži. 1. aprillist 2019 on rahvapensioni suurus 205,21 eurot. (*Ibid.*)

Kutsealade sooduspensioni saavad politseinikud, kaitseväelased, prokurörid, kohtunikud ning riigikontrolli ja õiguskantsleri tööd teinud inimesed. Samuti kvalifitseeruvad pensionile inimesed, kes on töötanud tervist kahjustaval kutsealal ning need, kes on teinud sellist tööd, mida vanuse tõttu enam teha ei saa. Pensionisüsteemi uunedamise käigus võttis Riigikogu vastu seadusemuudatuse, mis kaotab eripensionid ja kutsealade sooduspensionid. Seadus hakkab kehtima 1. jaanuarist aastal 2021 (*Ibid.*)

2015. aasta seisuga sai 50,6% pensionäridest ehk 208 482 inimest vanaduspensioni. Neljandik ehk 24,2% sai töövõimetus pensionit. Rahvapensioni said kõigest 0,4% ja kutsealade sooduspensionit 0,7% pensionäridest. (Kangro, 2017)

II samm

Pensionisüsteemi II samm on samuti kohustuslik, kuid erinevalt I sambast on II samm eelfinantseeritud. Kui I samm põhineb *pay-as-you-go* süsteemil, siis II sambasse koguvad maksumaksjad enda pensioniks raha ise. II sambaga liitunudel läheb igakuisest brutopalgast 2% pensionikontole ning sellele lisab riik juurde 4%. See raha läheb inimese enda valitud (või loosi alusel määratud) pensionifondi. Töö kirjutamise ajal on Eestis 24 II samba pensionifondi. Fondi tüüpe on neli: konservatiivne, tasakaalustatud, progressiivne ja agressiivne. (Pensionikeskus)

Fondi tüüp määrab ära selle, millise osakaaluga tohib fond hoida aktsiate ja aktsiafondide osakuid ning kui suure osakaaluga võlakirjades, kinnisvaras, rahas ja börsivälistes varades (vt Tabel 1).

Fondi liik	Aktsiate/aktsiafondide maksimaalne lubatud osakaal	Võlakirjade, kinnisvara, raha, börsiväliste varade minimaalne lubatud osakaal
Konservatiivne	0%	100%
Tasakaalustatud	25%	75%
Progressiivne	50%	50%
Agressiivne	75%	25%

Tabel 1. II samba pensionifondide maksimaalsed osakaalud (Pensionikeskus).

2019. aasta seisuga on II samba fondide mahtude poolest suurimad progressiivsed pensionifondid (üle 60%). Väiksema mahuga on agressiivsed pensionifondid (üle 10%) ja tasakaalustatud (alla 10%) ning kõige madalama mahuga on konservatiivsed ja indeksfondid (mõlemad alla 5%). Turuosaliste poolest on suurim Swedbank, suuruselt teine LHV, seejärel SEB, Luminor ja Tuleva. (Rahandusministeerium, 2018)

Peale fondide tüüpi saab pensionifonde liigitada ka juhtimisvormi järgi aktiivselt ja passiivselt juhitud fondideks. Aktiivse fondivalitsemise korral tegeleb fondi varade juhtimisega fondijuht. Fondijuht teeb investeerimisotsuseid vastavalt fondi tüübile, majanduse olukorrale, fondi strateegiatele ja muudele parameetritele ning vastavalt ostab või müüb fondi varasid. (Kremnitzer, 2012; LHV, 2017)

Passiivselt juhitud pensionifondid on pidevalt turgudele investeeritud ning tavaliselt püsib fondi struktuur muutumatuna, olenemata majanduse olukorrast. Lisaks sellele on Eesti passiivselt juhitud pensionifondid enamasti aktsiafondides, mis teeb neist riskantsema investeringu kui enamik aktiivselt juhitud fonde, kus on võlakirjade ja deposiitide kaal palju suurem. Samas kaasneb suurema riskiga suurem ootus kõrgemale tootlusele. (*Ibid.*)

II sammas on kohustuslik kõikidele Eesti kodanikele, kes on sündinud 1983. aastal või hiljem. Inimesed, kes sündisid enne 1983. aastat, said võimaluse sambaga liituda 2002. kuni 2010 aastal. Pärast 2010. aastat nad II sambaga enam liituda ei saanud. 2019. aasta alguses oli II sambaga liitunud üle 745 000 inimese, mis moodustab umbes 93% inimestest vanuses 19-63. 2015. aastal olid II sambaga liitunutest pensioniealised ainult 27 000 inimest ehk umbes 4%. (Euroopa Komsjon, 2019; Rahandusministeerium, 2016)

II samba pensionikontolt saab raha välja võtta siis, kui inimene on jõudnud vanaduspensioniiikka.

Väljamaksmise tüüpe on kolm:

- kui pensionikontole on kogunenud alla 2050 euro ehk alla kümnekordse rahvapensioni määra, tehakse arvelduskontole ühekordne väljamakse.
- Kui pensionikontole on kogunenud 2051 kuni 10 260 eurot ehk kuni 50-kordne rahvapensioni määr, sooritatakse perioodilisi väljamakseid, kuni osakud pensionikontol otsa saavad. Väljamaksete sagedus võib olla kord kuus, kord kvartalis või kord aastas.
- Kui pensionikontole on kogunenud üle 10 260 euro ehk üle 50-kordse rahvapensioni määra, sõlmitakse kindlustusseltsiga pensionileping, mille alusel tehakse perioodilisi pensionimakseid elu lõpuni. Väljamaksete sagedus võib olla kord kuus või kord kvartalis. Kui pensionikontole on kogunenud 700-kordne rahvapensioni määr, võib inimene sõlmida ühe või mitu pensionilepingut ning seda kogu raha või osa raha ulatuses (Pensionikeskus; SEB Pank).

2019. aastal hakkas Riigikogu arutama II samba reformi, mis muuhulgas muudaks selle vabatahtlikuks. Täiendavalt saaksid inimesed enne pensionile minekut II sambast raha välja võtta või kasutada II sambasse kogutud raha läbi pensioni investeerimiskonto. Töö kirjutamise ajal on seadus presidendi poolt kaks korda tagasi lükatud ning saadetud Riigikohtusse arutamisele. Reformi on täiendavalt selgitatud peatükis 1.2.2.

III samm

Pensionisüsteemi III samm on vabatahtlik ning selle eesmärk on hoida inimeste elustandardit pensionile minnes. III sambaga liitumiseks on kaks võimalust: elukindlustusseltsiga pensionikindlustuslepingu sõlmimine või teha ise makseid vabatahtlikku pensionifondi. Töö kirjutamise ajal on Eestis 11 III samba pensionifondi (Pensionikeskus; Rahandusministeerium, 2020)

Sissemaksete suuruse saab III sambaga liitunu valida ise ning samuti saab selle suurust alati muuta. Sissemakseid on võimalik ka katkestada. III sambasse saab aastas maksta kuni 6000 eurot. III samba sissemaksetelt saab küsida tagasi ka tulumaksu, mis ei ületa 15% brutosissetulekust. III sambast saab raha välja võtta igal hetkel, kuid enne 55-aastaseks saamist kehtib väljamaksetele 20% tulumaksu määr. Töövõimetus jäämise korral on maksumääraks 10% ning elueagsete väljamaksete korral tulumaksuga maksustamist ei toimu. (*Ibid.*)

1.1.2. Eesti pensionisüsteem Euroopa kontekstis

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist 1991. aastal vajasisid kõik Balti riigid suuri pensionireforme. Nõukogude Liidu pensioniiga oli suhteliselt madal: naistel 55 ja meestel 60 eluaastat. Tolleaegse pensioni suurus olenes sellest, kui kaua inimene töötas ning kui suur oli tema palk viimastel tööaastatel. Mõisteti, et varasemaid pensione pole enam võimalik rahastada ning seeläbi võtsid Eesti, Läti ja Leedu 1990. aastatel vastu drastilised pensionisüsteemi muudatused. Kõik kolm riiki juurutasid kolmesambalise pensionisüsteemi: Läti esimesena 2001. aastal, Eesti 2002. aastal ning Leedu 2004. aastal. OECD hinnangul on Balti riikides tehtud pensionireformid pikas perspektiivis kasulikud ja tootlikud. (OECD, 2004; Vill, 2015; Volskis, 2012)

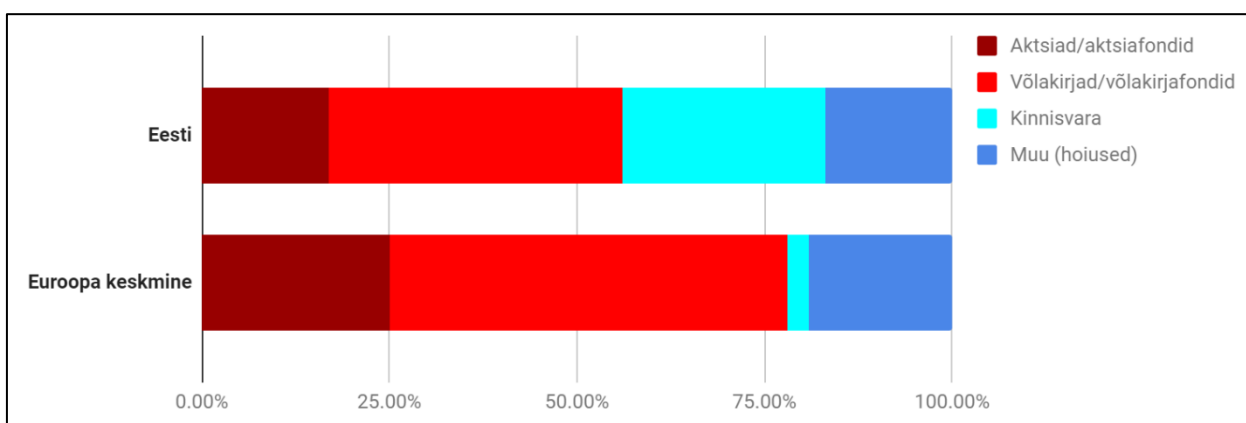
Kõik Euroopa Liidu riigid on läinud üle sammastel põhinevale pensionisüsteemile. Samas on riigiti erinevused I samba kogumisel. Eesti ja üheksa teist Euroopa Liidu riiki (sh Läti ja Leedu) kasutavad *notional defined contributions* süsteemi, mis kujutab endast raha kogumist ühte suurde kogumisse. Pensionile minnes teenib inimene annuiteeti vastavalt tehtud töö rahalisele väärtusele, keskmisele oodatavale elueale ja intressimäärale. Soome ja 12 teist kasutavad *defined benefit pension* plaani, mis sarnaneb Eesti II sambale, kuna see oleneb töötaja teenitud palgast, tööstaažist ja vanusest. Erinevalt II sambast ei olene siiski I samba suurus nendes riikides pensioniraha tootlusest. Vaatamata erisustele nagu raha kogumise viis, väljavõtmise maksumäär ja maksete suurus, on Euroopa Liidus II ja III samba kogumine sarnase põhimõttega. (Eichhorst, 2011)

2015. aasta seisuga sai iga neljas Euroopa Liidu kodanik oma peamise sissetuleku pensionist. Euroopa Parlamendi analüüsid ennustavad, et järgmise 50 aasta jooksul pensionäride osakaal kasvab ja selle põhjusteks on langev sündimus ja pikenev eluiga (Euroopa Parlament, 2015). Aastal 2016 oli kõige suurema pensionäride osakaaluga riik Euroopa Liidus Sloveenia (29,9%), madalaimad olid Iirimaa (15,8%) ja Küpros (15,6%). Eesti pensionäride osakaal oli veidi üle 24%, mis on natuke suurem Euroopa Liidu keskmisest (Eurostat, 2019).

2020. aasta seisuga on Euroopa riikide II sammaste koguväärtus üle 4000 miljardi euro ja liitunud üle 68 miljoni inimese, kellest 29 miljonit on pensionil (Pensions Europe, 2020). Merceri 2019. uuringust selgus, et Euroopa riikides on II samba varad peamiselt võlakirjades ja aktsiates. Uuringus osalenud riikidest on suurim võlakirjade kaal Portugalis (62%) ja madalaim Šveitsis (22%). Suurim aktsiate osakaal on Belgias (45%) ja madalaim Taanis (11%). Samuti selgus uuringust, et mitmed riigid liiguvad tasapisi passiivselt juhitud fondide poole, selgitades seda

trendi madalate valitsemistasudega. Kasvavas trendis on ka suurem riskide hajutamine, mistõttu on viimastel aastatel suurenenud investeringud reaalsetesse varadesse, näiteks kinnisvarasse ja maavaradesse. Faktoritel põhinev investeerimine, mille kaudu on investoritel võimalik saada lisanduvat riski ja seega ka lisanduvat oodatavat tulu, on samuti pensionifondides viimastel aastatel populaarsust kogunud. 2018. aasta jooksul kasvas vähemalt ühe faktoriga indeksfondi strateegia kasutamine 7%. (Mercer, 2019)

Eesti II samba fondide maht oli 2019. aasta seisuga kokku 4,75 miljardit eurot. Välismaale on sellest investeeritud 83% ja Eestisse 17% (Eesti Pank, 2019). Investeeringute jaotuse poolest on II samba varad valdavalt võlakirjades (39%). Suur osa on ka kinnisvarafondides (27%) ja hoiustes (17%). Aktsiates on 14% ja aktsiafondides 3% investeeringutest. Merceri uuringus osalenud 13 Euroopa riigist olid II samba varad valdavalt võlakirjades (53%) ja aktsiates (25%), väiksemal määral deposiitides ja taolistes varades (16%) ning kinnisvaras (3%) (vt Joonis 1).

Joonis 1. Eesti ja Euroopa riikide II samba varade investeeringute jaotus (Mercer, 2019; Rahandusministeerium, 2019).

Võrreldes 2018. aastaga suurenesid Eesti pensionifondides kinnisvarafondide investeeringud 3% ja investeeringud aktsiatesse 2%, samas vähenesid võlakirjade ja hoiuste osakaalud. Kuni 50% aktsiaosakaaluga pensionifondide turuosa oli 2018. aastal 64,5% ning 75% aktsiaosakaaluga fondide turuosa 17,3%. Viimase 15 aasta jooksul on suurenenud aktsiate ja võlakirjade osakaal, vähenenud on deposiitide, ning aktsia- ja võlakirjafondide osakaal. 0% aktsiaosakaaluga fondide turuosa on viimastel aastatel langenud. Seega on varad aastate jooksul liikunud riskivabadest deposiitidest riskantsematesse aktsiatesse ja võlakirjadesse, kus oodatav tulu on suurem (Rahandusministeerium, 2018; Rahandusministeerium, 2019).

Positiivse trendina on ka keskmised valitsemistasud viimase viie aasta jooksul vähenenud: aastal 2013 oli keskmine valitsemistasu 1,45%, aastaks 2019 langes see 0,7% peale (Rahandusministeerium, 2018).

1.1.3. Eesti pensionisüsteemi probleemid

Demograafiliselt on Eesti vananev riik (Eurostat, 2019). Sotsiaalministeeriumi prognooside kohaselt langeb Eesti rahvaarv 2060. aastaks 200 000 inimese võrra. Samas üle 63-aastaste inimeste osakaal rahvastikus kasvab 41% ehk 106 000 inimese võrra. Seega on Eestis kasvav vajadus leida pensioni rahastamise võimalusi. (Rahandusministeerium, 2016)

Arenguseire Keskuse koostatud analüüsi kohaselt hinnatakse pensionisüsteeme kahest aspektist: pensionide taseme adekvaatsus ja pensionisüsteemi jätkusuutlikkus. Taseme adekvaatsus hindab pensionisüsteemi suutlikkust tagada inimestele rahaline kaitse pensionieas. Jätkusuutlikkus võtab arvesse seda, kas pensionisüsteem on võimeline kohanema väliskeskkonna ning demograafiliste ja majanduskeskkonna muutustega. Analüüsist selgus, et Eesti pensionisüsteem on küll jätkusuutlik, kuid tagab vaatamata sellele madala sissetuleku. Autorid pakuvad lahendustena:

- maksude, eeskätt sotsiaalmaksu, tõstmise;
- kõrgema kohustuslik kogumispensioni määra kehtestamise;
- rändekvoodi suurendamise või
- pensioniea tõstmise (Leppik, 2019).

Arenguseire Keskuse analüüs rõhutas ka seda, et Eesti vanureid ohustab suur vaesusrisk. Euroopa Komisjoni 2016. aasta raportist selgus, et Eesti vanemaerialiste AROP e *at-risk-of-poverty* tase on 40,2%, kui Euroopa keskmine on 14,7%. Raport toob esile ka seda, et Eesti pensionisüsteemi nõrkused tekivad pensionäride sõltuvusest pensionist, mitte pensionäride osakaalust elanikkonnas. (Euroopa Komisjon, 2018)

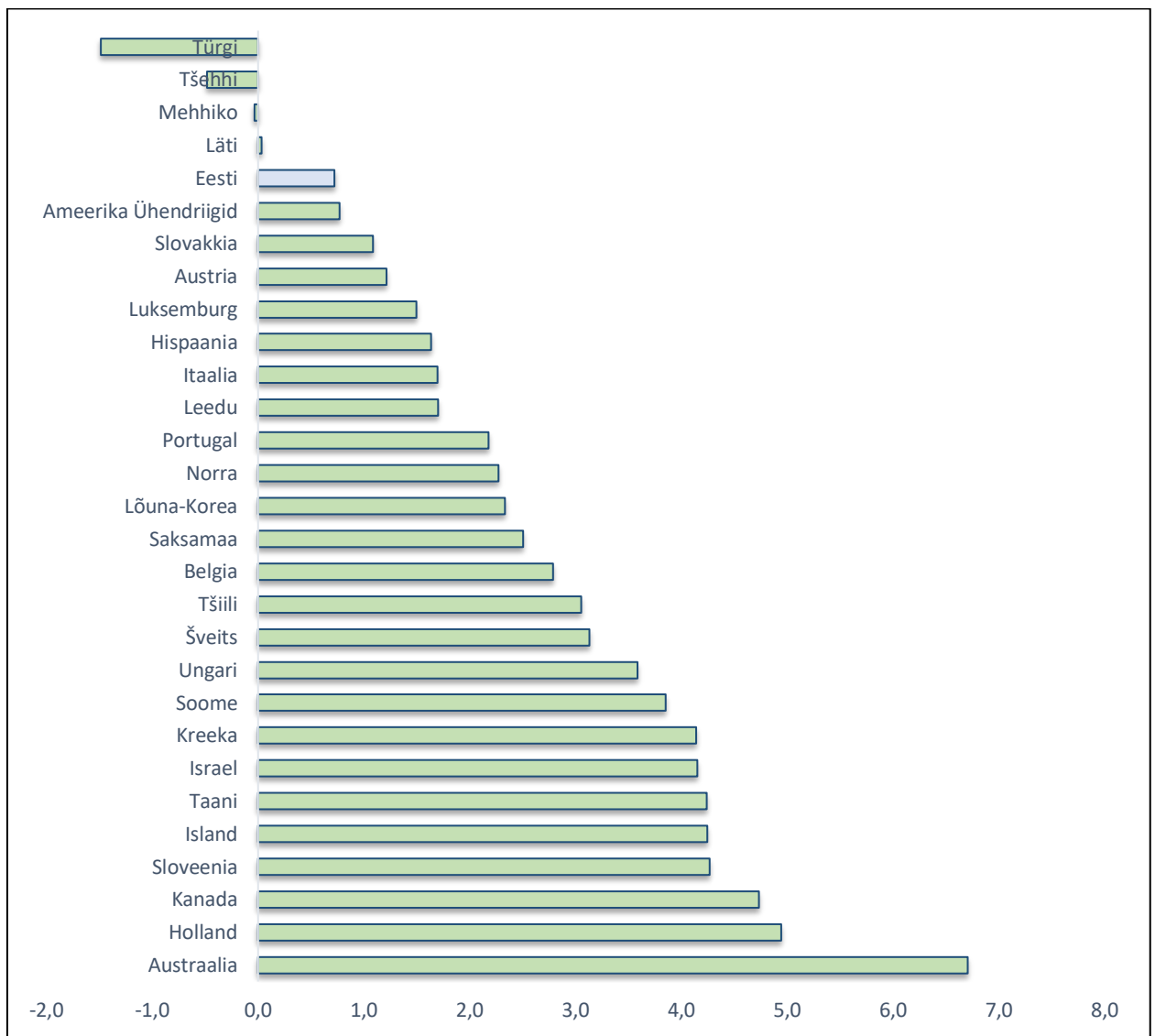
Analüüsides lähemalt II sammast selgub, et 98% fondide on mahust aktiivselt juhitud fondides (Rahandusministeerium, 2018). Vaatamata sellele, on erinevad uuringud näidanud, et passiivselt juhitud fondid (e indeksfondid) on ajalooliselt teinud paremaid tulemusi kui aktiivselt juhitud fondid. Samuti on aktiivselt juhitud fondidel tavapäraselt kõrgemad tasud kui passiivselt juhitud fondidel.

USA finantsettevõtte Standard & Poor's koostab perioodiliselt SPIVA (e *S&P Indices Versus Active*) raporteid, mis võrdlevad passiivselt ja aktiivselt juhitud фонде. 2019. aasta esimese kahe kvartali raport näitas, et üheaastase perioodi jooksul jäid 70,9% aktiivselt juhitud Ameerika fondidest alla vastavale turuindeksile. See osakaal suureneb pikemat ajaperioodi vaadates: 15-aastase perioodi jooksul oli see 87,8%. Samuti oli 15-aastase perioodi jooksul aktiivselt juhitud fondide ellujäämise määr kõigest 44% (Brzenk, 2019). Euroopa fondides olid vahed veelgi suuremad. 2019. aasta SPIVA raportist selgus, et 10-aastase perioodi jooksul jäid 98% globaalsete investeringutega Euroopa aktiivsetest fondidest alla vastavale turuindeksile. Fondide ellujäämise tase oli sellel perioodil 51% (Cairns, 2020). 2017. aasta SPIVA uuring, mis uuris lähemalt aktiivselt juhitud fondide tasusid, leidis, et väga suur osa Ameerika aktiivselt juhitud fondidest on pikaajaliselt madalama tootlusega kui passiivselt juhitud fondid isegi seda enne tasude arvestamist. Arvestades valitsemistasu oli tootluse erinevus veel suurem (Poirier, 2017).

2019. aastal avaldatud uuring, mis analüüsis 62 000 rahvusvahelist aktsiat, võrdles aktsiate tootlust USA ühekuuliste võlakirjadega, mis on oma olemuselt riskivabad ning mille tootlus on tavapäraselt 1-1,5%. Uuringust selgus, et vahemikus 1990-2018 olid kõigest 1,3% aktsiatest kõrgema tootlusega, kui eelnimetatud võlakirjad. 61% aktsiatest tõid selle perioodi jooksul negatiivse tootluse. Seda selgitavad firmade spetsiifilised riskid, mida on hajutatud globaalse portfelliga võimalik vältida. Kui tavapäraselt on Eesti aktiivselt juhitud pensionifondides 150-300 aktsiat, võlakirja ja fondiosakut, siis indeksfondides (nt LHV ja SEB indeksfondid) on aktsia- ja võlakirjaosakuid tuhandeid, mis väldib suurel määral ettevõtete ja sektorite spetsiifilist riski ning suurendab hajutatust. See uuring demonstreerib fondijuhtimise raskust ning näitab, kui keeruline ja ebatõenäoline on leida just neid aktsiaid, mis kuuluvad parema 1,3% sisse (Bessembinder, 2019).

2010. aastal läbi viidud uuringust selgus, et 22-aastase perioodi jooksul jäid aktiivselt juhitud fondid alla töö autorite poolt koostatud mudelile, mis peegeldab juhuslikke võimalikke tulemusi. See tähendab, et aktiivselt juhitud fondide tulemused olid uurijate oodatust palju madalamad. (Fama, 2010). Princetoni Ülikooli majandusteadlane Burton G. Malkiel leidis oma 2003. aasta uurimistöös, et varasemad analüüsid näitavad palju paremaid tulemusi indeksfondides kui aktiivselt juhitud fondides. Kuigi lühiajaliselt võivad aktiivselt juhitud fondid indeksfondidest paremaid tulemusi teha, siis viie, kümne või pikema aja vältel selle tõenäosus langeb (Malkiel, 2003). Seda väidet toetas ka Fama ja Frenchi 2010. aasta uurimistöök, mis rõhutas, et fondihaldurite häid tulemusi ei selgita mitte fondijuhi oskused, vaid õnn.

Eesti II samba suur osakaal aktiivselt juhitud fondides peegeldub seeläbi fondide tulemustes. OECD riikidest on Eesti II samba fondide tootlus üks halvimaid. 2017. aastal oli pensionifondide reaaltootlus -0,1%, millest halvema tulemuse tegi vaid Tšehhi. 2018. aastal oli reaaltootlus Eestis -5,5%. (OECD, 2019). Vahemikus 2013-2018 oli Eesti pensionifondide reaaltootlus 0,7% (vt Joonis 1).

Joonis 2. OECD riikide pensionifondide reaaltootlus protsentides 2013-2018 (OECD, 2019).

Seoses COVID-19 viiruse levikuga plaanib töö kirjutamise ajal Eesti valitsus II samba maksete peatamist, et saada riigieelarvesse lisaraha. Valitsus tegi samasuguse otsuse ka viimase majanduskriisi ajal, kui maksed peatati 2009. aasta juunist 2010. aasta lõpuni. Inimestel oli siiski võimalus omapoolseid makseid jätkata ning vahemikus 2014-2017 saada riigilt tagasi 4% asemel 6% oma II pensionisambasse. SEB Panga analüüsi kohaselt kaotasid II sambaga liitunud maksete

peatamisega keskmiselt 2000 eurot, võrreldes nendega, kes omapoolseid makseid ei peatanud. Planeeritavat otsust on kritiseerinud nii Eesti Pank, FinanceEstonia kui ka fondivalitsejad. (FinanceEstonia, 2020; Aru & Oja, 2020)

1.2. Pensionireform

Käesolev peatükk annab ülevaate kavandatavast pensionireformist ning varasematest analüüsides, mis hindavad mõju pensionisüsteemile.

1.2.1. Pensionisüsteemi uuendamine

Aastal 2018 võttis Riigikogu vastu pensionisüsteemi muudatused, mille eesmärgiks on tagada tulevastele pensionäridele piisav sissetulek, hoida mediaanpensioni suhe mediaanpalgaga üle 60% ning hoida pensionikindlustuste eelarve tasakaalus. Pensionireformi muudatuste aluseks võeti 2016. aastal Sotsiaalministeeriumi ja Rahandusministeeriumi koostöös valminud riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse analüüs, mis prognoosib praeguse pensionisüsteemi vastupidavust tulevikus, demograafilisi muutusi, võimalikke stsenaariume ning pakub välja lahendusi. Muuhulgas selgus analüüsist:

- aastaks 2060 kasvab prognooside kohaselt üle 63-aastaste inimeste arv 41% ehk 106 000 inimese võrra;
- 2016. aasta seisuga oli Eestis keskmiselt 3,1 tööelist inimest ühe pensioniealise inimese kohta, aastaks 2060 kahaneb see 1,5 tööeliseni ühe pensionäri kohta;
- kui 2016. aasta seisuga ollakse keskmiselt pensionil 19 aastat, siis aastaks 2060 kasvab see 25 aastani;
- prognoosi kohaselt langeb mediaanpensioni ja mediaanpalga netosuhe järgmise 30 aastaga 65% pealt 45% peale;
- praeguse süsteemi jätkudes langeb mediaanpension aastaks 2060 praeguselt 360 eurolt 280 euroni;
- 2000.-2014. aastal on 77% töötajate eest makstud sotsiaalmaksu alla riigi keskmise;
- 2000.-2014. aastal töötas katkestusteta ja vähemalt miinimumpalgaga vaid 33% tööelistest inimestest (Sotsiaalministeerium).

Riigikogu tõstas teema 2015 aastal, mil koostati vanaduspensionide jätkusuutlikkuse analüüs ning kaardistati huvigrupid. Analüüs valmis 2015. aasta lõpuks ning aasta hiljem esitati see valitsuskabinetile. 2017. aastal toimus neli kaasamisüritust, millest võtsid muuhulgas osa Eesti Koostöö Kogu, Eesti Töandjate Keskkliit ja Eesti Ametiühingute Keskkliit ning seal tutvustati koostatud analüüsi ning eelnõud. 2018. aastal arutati reformi Riigikogus ning muudatus võeti vastu sama aasta detsembrikuus. Seadus jõustub 1. jaanuaril aastal 2021. (Sotsiaalministeerium)

Seadusest tulenevad suurimad muutused on järgmised:

- aastast 2021 täieneb vanaduspensionide valem ehk võetakse arvesse kindlustusosa ja staažiosa;
 - aastast 2021 muutub pensionile minek paindlikumaks; inimesed saavad kuni viis aastat varem pensionile minna või lükata seda edasi nii kaua kui soovivad; samuti saab pensionit osaliselt välja võtta;
 - aastast 2027 sõltub pensioniiga keskmist eeldatavast elueast;
 - teise sambaga liitumine avatakse inimestele, kes on sündinud aastatel 1970-1982;
 - tulevikus kaotatakse soodustingimustel vanaduspensionid ja eripensionid.
- (Sotsiaalministeerium)

1.2.2. II samba vabatahtlikus tegemine

2019. aastal hakkas Riigikogu arutama täiendavat pensionireformi, mis muuhulgas muudaks II samba vabatahtlikuks. Seaduseelnõu valmis sama aasta oktoobris. 2020. aasta jaanuaris võttis Riigikogu seaduse vastu ning esitas selle presidendile väljakuulutamiseks. Veebruaris jättis president Kersti Kaljulaid seaduse välja kuulutamata, viidates põhiseaduslikule vastuolule. Märtsis võttis Riigikogu seaduse muutmata kujul uuesti vastu ning president jättis selle taaskord välja kuulutamata ja saatis seaduse Riigikohtusse (ERR, 2020).

Edaspidi käsitletakse töös II samba vabatahtlikuks muutmist kui pensionireformi.

Reformist tulenevad muutused pensionisüsteemis on järgmised:

- kõik II sambaga liitunud saavad sambast raha välja võtta kuni kahel korral, sambast lahkudes lõpevad ka maksed; kümme aastat pärast sambas väljumist saab sellega uuesti liituda; lahkuda saavad ka praegused pensionärid;

- raha saab välja võtta ainult täies ulatuses, osalisi väljamakseid teha ei saa;
- väljavõetud rahalt tuleb tasuda tulumaks 20%, kuid maksuvaba tulu arvestust see ei mõjuta; praegustele pensionäridele kehtib tulumaks 10%;
- pärast väljumist uuesti liitudes saab raha välja võtta kümne aasta pärast; rohkem kui kaks korda II sambaga liitunud ja raha välja võtnud inimene enam liituda ei saa;
- pensioniealisena saab kogutud raha välja võtta ühekordse maksena, fondipensioniga või pensionilepingu vormis;
- inimesed saavad makseid II sambasse peatada ning raha jääb II sambasse;
- maksete peatumine jõustub samadel kuupäevadel, kui toimub tavapärane II samba osakute vahetamine: 1. jaanuaril, 1. mail ja 1. septembril;
- II sambasse kogutud raha ja tulevased pensionimaksud saab suunata pensioni investeerimiskontole (ERR, 2019).

Eelnimetatud muudatustest tulenevalt koostas Eesti Pank analüüsi, mis hindab reformi mõju II sambale ja Eesti majandusele. Analüüs põhineb OECD ja Maailmapanga soovitusel Eestile. Analüüsist selgus 5 suuremat probleemi II samba vabatahtlikuks tegemisega:

1. Mida rohkem väheneb sissemaksete kogus II sambasse, seda suurem koormus on tulevikus I sambal, mistõttu võib tõusta maksukoormus. Arvestades, et Eesti ühiskond on vananev ning töötajate ja pensionäride suhtarv halveneb, tähendaks see suurt maksukoormust tulevastele töötajatele.
2. Eestlastel on keskmiselt halvad säästmisharjumused ning 75% inimestest ei ole valmis säästudega riske võtma (nt investeerimiseks). Rohkem hoitakse raha pangakontodel või hoiustes.
3. II sambaga liitunud inimestel on tänu II sambale rohkem netovara kui nendel, kes sellega liitunud ei ole.
4. Kui II sambast lahkub suur hulk inimesi, tuleb tõenäoliselt fondil müüa varasid, sealhulgas mittelikviidseid varasid (nt turuväliseid fondiosakuid, kinnisvara), mida on raske müüa. Kui toimuks varade kiirmüük, kannataksid rahaliselt fondi jäänud inimesed kui ka lahkujad. Kiirmüügi korral tuleks vähemlikviidseid varasid müüa ilmselt allahindlusega, mis tähendaks rahalist kaotust.
5. Pensionifondid on investeerinud ka Eesti ettevõtetesse, millest suur osa on vähelikviidsed investeeringud. Samuti on fondid arvestanud, et Eesti ettevõtetesse tehtud investeeringud

on pikaajalised, mis võib kiirmüügi korral tähendada väiksemat oodatavat tulu. Seeläbi kannatavad ka ettevõtted, kuhu need investeeringud tehtud on (Eesti Pank, 2019).

Reformi on kritiseerinud ka Rahvusvaheline Valuutafond (IMF). IMF rõhutas, et reform suurendaks tulevaste põlvkondade koormust rahastada I sammast. Kuigi lühiajaliselt võib väljavõetud raha suurendada majandusaktiivsust, siis tulevikus vähendab see makstavat pensionit ja suurendab inimeste vajadust riigi abile (FinanceEstonia, 2020).

Analüüsist lähtuvalt pakkus Eesti Pank soovitusena:

- paremini defineerida reformi oodatav tulemus;
- võimalusel reformi mitte vastu võtta, kuna see vähendab tulevasi pensione;
- kui reform vastu võtta, siis 1) pensionisäästude kohesel kasutamisel tuleks riigil vähendada majanduskasvu heitlikkust, 2) mõelda, kuidas kaitsta neid inimesi, kelle II samm asub fondides, mis on suures osas investeeritud Eesti ettevõtetesse ja vähemlikviidsematesse varadesse ning 3) mõelda, kuidas motiveerida inimesi säästma ja investeerima pensionieaks (Eesti Pank, 2019).

2. METOODIKA

2.1. Uurimisprobleem, -küsimused ja meetodid

Kavandatava pensionireformi kohta on tehtud erinevaid küsitlusi, kus on uuritud inimeste arvamust pensionireformi kohta ning samuti nende plaane, kui II samm oleks vabatahtlik. Küsitud on kõikide vanusegruppide arvamust ning tavapäraselt on valim umbes 1000 inimest. Üldiselt on need küsitlused näidanud väheseid teadmisi II samba vabatahtlikuks tegemisest ning samuti vähest valmidust II sambast raha välja võtta. (Postimees, 2019; Pärli, 2020)

Näiteks 2019. aasta septembris Turu-uuringute AS poolt läbi viidud küsitlusest selgus, et 28% vastanutest võtaksid II sambast raha välja ning 19% inimestest ei osanud küsimusele vastata. 53% inimestest jääksid II sambasse, neist 15% läbi investeerimiskonto (Postimees, 2019). Swedbanki küsitlusele vastanud inimestest 20% võtaksid raha välja, 34% inimestest pole veel otsustanud ning 42% jääksid II sambasse, neist 7% läbi investeerimiskonto (Pärli, 2020).

Uuritud ei ole nooremate inimeste arvamust II samba reformist ning seda, kas noored planeerivad ette oma pensionipõlve. Käesoleva töö eesmärk on uurida üliõpilaste arvamust pensionireformist, teadlikkust oma II sambast ja uurida nende huvi investeerimise vastu. Töö empiirilise osa eesmärk on vastata järgnevatele eelnimetatud uurimisküsimustele:

- Kuidas töötab Eesti pensionisüsteem ning mis on selle peamised probleemid?
- Milles seisneb kavandatav pensionireform?
- Milline on Eesti üliõpilaste arvamus pensionireformist?
- Millised on Eesti üliõpilaste plaanid, kui II samm vabatahtlikuks muutub?
- Kui head on Eesti üliõpilaste teadmised oma II sambast ning milline on nende arvamus II sambast üldiselt?
- Mida arvavad Eesti üliõpilased investeerimisest?
- Kuidas erinevad Eesti üliõpilaste arvamus SEB küsitluse tulemustest?

Uurimisküsimustele vastatakse küsitlusmeetodi abil. Küsimustik saadetakse erinevate õppeasutuste õppekonsultantidele ja õppejõududele, samuti levitatakse küsimustikku tuttavate kaudu vastavates koolides. Küsitlus viiakse läbi Google Forms veebikeskkonnas.

Lisaks võrreldakse pensionireformi ja II sambaga seotud küsimusi SEB Panga koostatud uuringu tulemustega.

2.2. Üliõpilasküsitlus

Küsitlus koosneb kokku 23 küsimusest ning need jagunevad neljaks grupiks (vt Lisa 1):

1. arvamus pensionireformist ning plaanid II sambasse kogunenud rahaga,
2. teadmised oma II sambast,
3. investeerimishuvi ja varasem kogemus ning
4. üldine info vastaja kohta.

Mõned küsimused on saadaval ainult teatud juhtudel:

- kui üliõpilane on vastanud, et pole pensionireformist üldse teadlik, siis ei küsita temalt selle kohta arvamust, kuid kui vastaja valib „pigem ei ole teadlik“, siis võetakse tema arvamus arvesse;
- kui vastaja valib, et kavatseb II sambast raha välja võtta, küsitakse temalt lisaks, mida kavatseb selle rahaga teha (nt investeerida, laenude tasumiseks, ostude tegemiseks jms);
- kui vastaja ütleb, et ta teab oma eelmise aasta II samba tootlust, küsitakse temalt täpset protsenti.

Kõik küsimused peale täpsustavate küsimuste (nt selgita oma vastust) ja vanuse olid valikvastustega küsimused. Vastajatel oli võimalus vastata ka „muu“ ning kirjutada oma valik. Küsitluse sõnastamisel aitasid kaasa peale juhendaja ka SEB Elukindlustuse analüütikud, kes teevad tööalaselt kliendiuringuid.

Küsitluse valimiks on Eesti üliõpilased bakalaureuse, magistri ja doktori tasemel, samuti tudengid rakenduskõrghariduse tasemel ja integreeritud bakalaureuse-magistriõppes. Valimi suuruseks oodatakse 300-600 Eesti üliõpilast, eesmärgiks seatakse saada 450-500 vastajat.

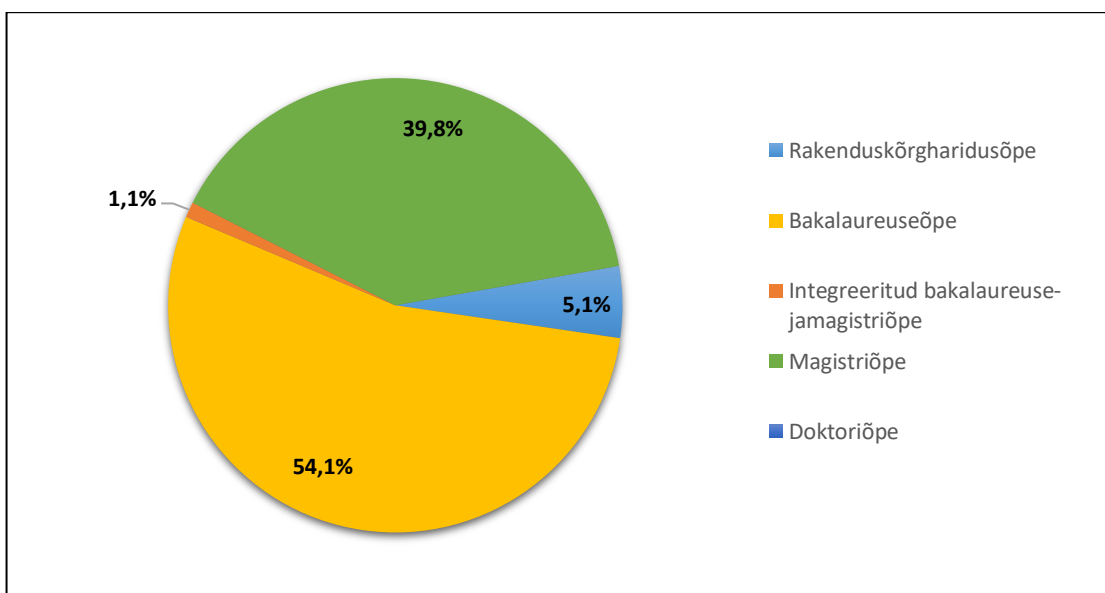
3. EMPIIRILINE OSA

3.1. Üliõpilasküsitluste tulemused

Küsitlus edastati kokku kaheksa kõrgkooli õppejõududele ja –konsultantidele ning küsitlusele sai vastata 25. veebruarist 22. märtsini. Küsitlusele vastas kokku 458 üliõpilast, neist 327 naist (71,4%) ja 131 meest (28,6%). Vastajate keskmine vanus oli 26,7 aastat ning mediaanvanus 21 aastat. Noorim vastaja oli 18-aastane, vanim 63-aastane. 60% vastajatest olid vanuses 25 või vähem, nendest suur osa vanuses 19-23. Vanusest 27 ülespoole oli jaotus rohkem hajutatud. Vanuseline jaotus:

- 18-25 – 60%,
- 26-35 – 24%,
- 36-45 – 13%,
- 46-55 – 2%,
- 56-65 – 1%.

Kuna 39,8% vastajatest õpib magistriõppes, tõstis see ka inimeste osakaalu vanuses 26+. Valdav osa ehk 54,1% vastajatest õpib siiski bakalaureuse tasemel. Rakenduskõrgharidusõppes õpib 5,1% ja integreeritud bakalaureuse-magistriõppes 1,1% (vt Joonis 3).

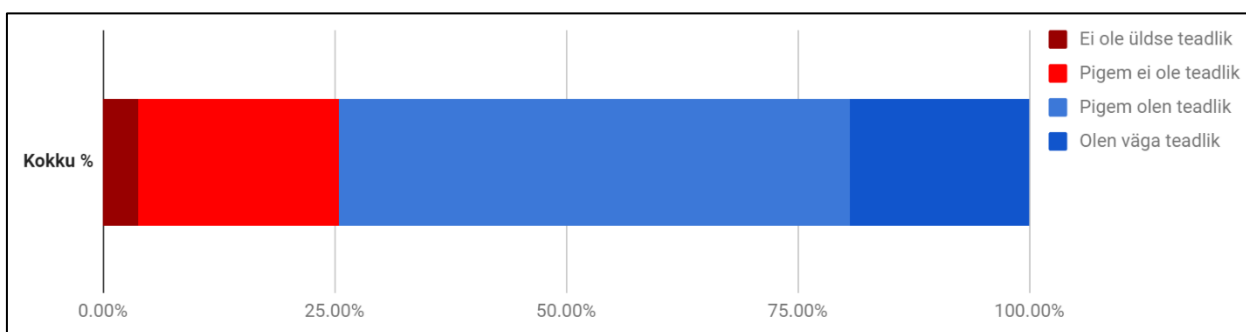
Joonis 3. Kõrgharidustaseme jaotus vastajate vahel.

84% vastanutest õpib Tallinna Tehnikaülikoolis, 7% Tallinna Tehnikakõrgkoolis, 4% Tartu Ülikoolis, 2% Tallinna Ülikoolis. Ülejäänud vastajatest õppisid väiksemates kõrgkoolides. 77% vastajatest õpib sotsiaalteaduseid (sh majandust) ja 13% infotehnoloogia teaduskonnas. Ligi 3% vastanutest õpib inseneriteaduskonnas ja 2,5% humanitaarteaduste ja kunstide teaduskonnas. Väiksem protsent vastajaid oli loodus- ja täppisteadustes, meditsiiniteadustes ja õigusteaduskonnas. Kuna suur osa vastajatest õpivad majandusteadust, võivad olla vastused kallutatud eeldusel, et need õpilased on keskmisest teadlikumad oma II samba kohta ning on suurema investeerimishuviga.

48% vastanutest töötavad õppimise kõrvalt täiskoormusega, 30% töötavad osalise koormusega ning 12% töötavad perioodiliselt, näiteks suvel. Kõigest 10% vastanutest ei tööta üldse.

Järgnevalt esitatakse küsitluse tulemused küsimuste kaupa.

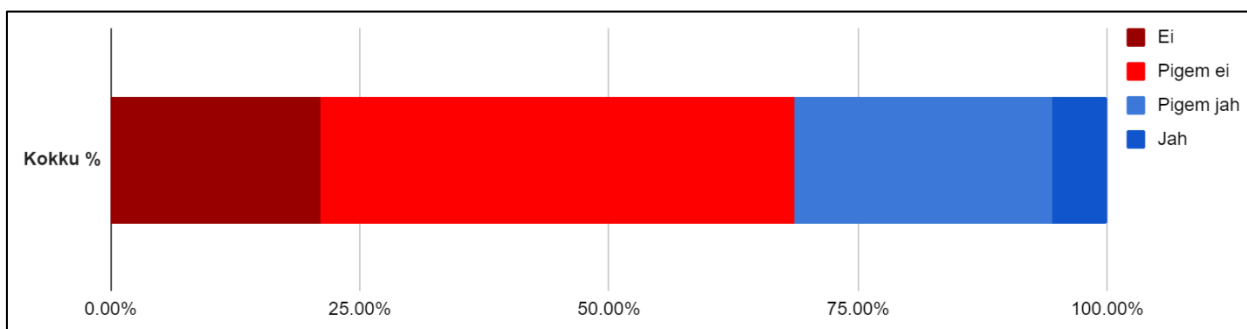
Kui teadlik oled kavandatavast teise samba pensionireformist?

Joonis 4. Üliõpilaste teadlikkus pensionireformist.

Küsitluse esimest küsimusest selgub, et pea kolmandik vastanutest (74%) on pigem teadlikud või väga teadlikud pensionireformist (vt Joonis 4). 21,6% pigem ei ole teadlikud ning 3,9% ei ole üldse teadlikud. Seega arvamust pensionireformi kohta küsiti 96,1% vastanute käest.

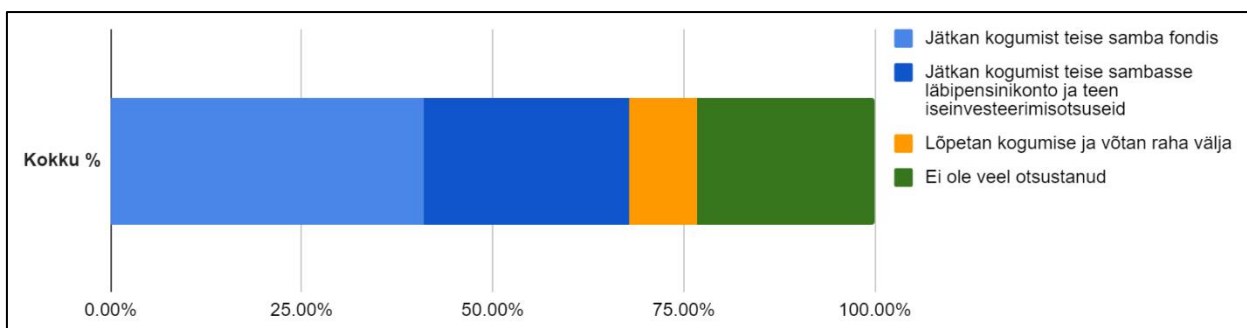
Kas leiad, et pensionireform on positiivne muudatus?

Joonis 5. Üliõpilaste arvamus pensionireformist.

Enamik üliõpilasi ehk 68,6% leiavad, et pensionireform on pigem negatiivne või negatiivne muudatus (vt Joonis 5). 25,9% vastanutest arvasid, et pensionireform on pigem positiivne ning 5,5% leidsid, et pensionireform on positiivne muudatus.

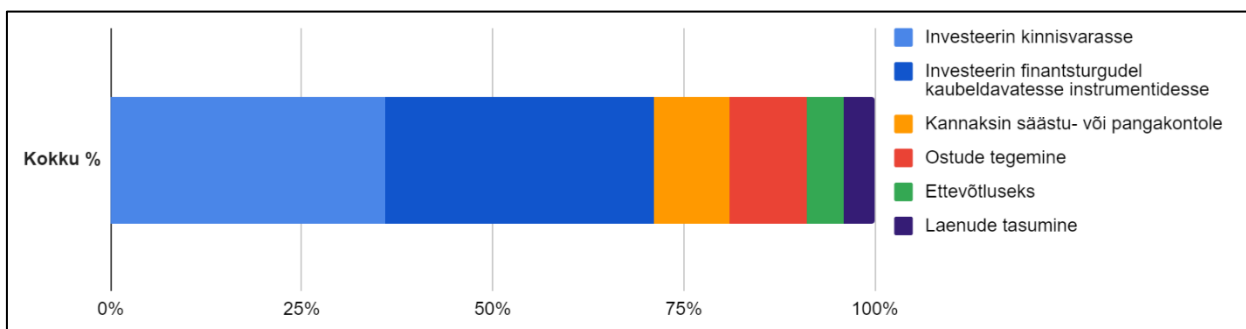
Kui pensionireformi seadus jõustub, mida kavatsed teises sambas oleva rahaga teha?

Joonis 6. Üliõpilaste plaanid teise sambasse kogunenud rahaga.

Vastanutest 67,9% jätkaks raha teise sambasse, neist 40,9% jätkaks läbi II samba fondi ning 27% kasutaks pensioni investeerimiskontot (vt Joonis 6). Sarnaselt teiste küsitlustega puuduvad paljudel vastajatel kindlad plaanid teise samba rahaga: tervelt 23,2% vastanutest ei ole veel otsustanud, mida teha kavatsesid. 8,9% üliõpilastest võtaks raha välja.

Mida teeksid teisest sambast väljavõetud rahaga?

Joonis 7. Üliõpilaste plaanid teisest sambast väljavõetud rahaga.

Nendelt üliõpilastelt, kes valisid „lõpetan kogumise ja võtan raha välja“, küsiti lisaks, mida kavatsevad selle rahaga teha (Joonis 7). 36% vastanutest kasutaksid raha kinnisvarasse investeerimiseks ja 35% investeeriks raha finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse. 10% üliõpilastest kannaksid raha säästu- või pangakontole, 10% kasutaksid raha ostude tegemiseks, 5% kasutaksid raha ettevõtluseks ning 4% kasutaksid raha laenude tasumiseks.

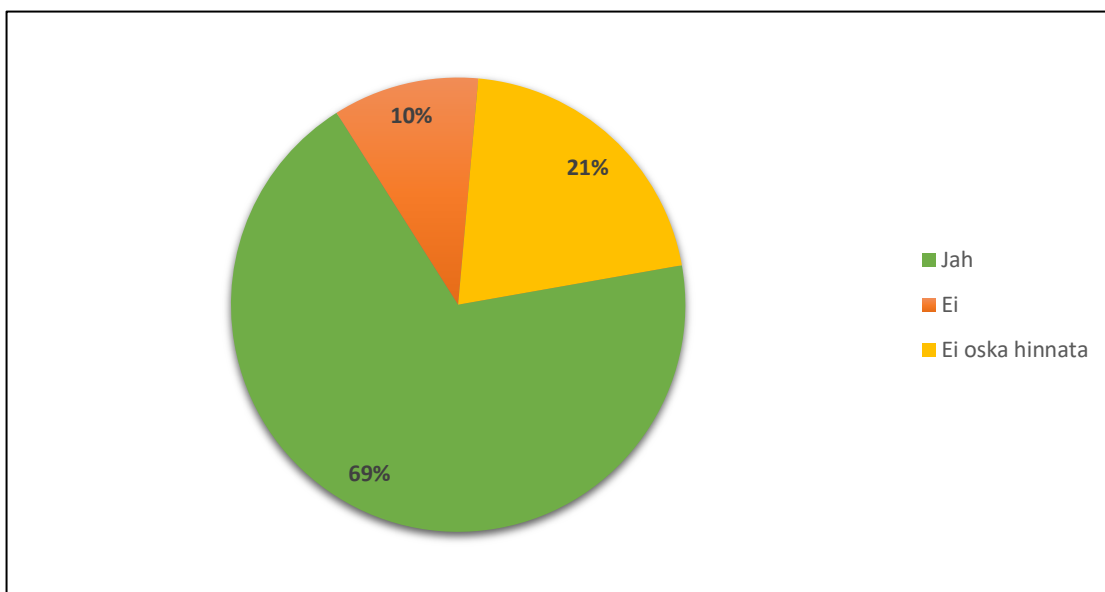
Millise fondivalitseja juures on sinu teine samm?

96,1% vastajatest oskasid öelda, millise fondivalitseja juures on nende II samm. Kõige rohkem II samba kontosid oli Swedbankis, LHV Pangas ja SEB Pangas. Luminori ja Tuleva fondides oli kõige väiksem arv vastanute fondidest.

Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)

Sarnaselt eelmisele küsimusele, oli selle küsimuse eesmärk uurida vastajate teadlikkust oma teisest sambast. Tervelt 62,4% vastajatest ei osanud vastata, kui suur on nende fondi tootlus viimase aasta jooksul. 37,6% vastanutest, kes vastasid, et teavad oma II samba tootlust, küsiti täiendatavalt täpset protsenti. Nendest alla 5% olid valed, st viimase aastal ei teinud ükski fond sellist tulemust (nt 50% tootlust). Neid otseselt kontrollida pole võimalik, kuna ei küsitud täpset fondi.

Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?

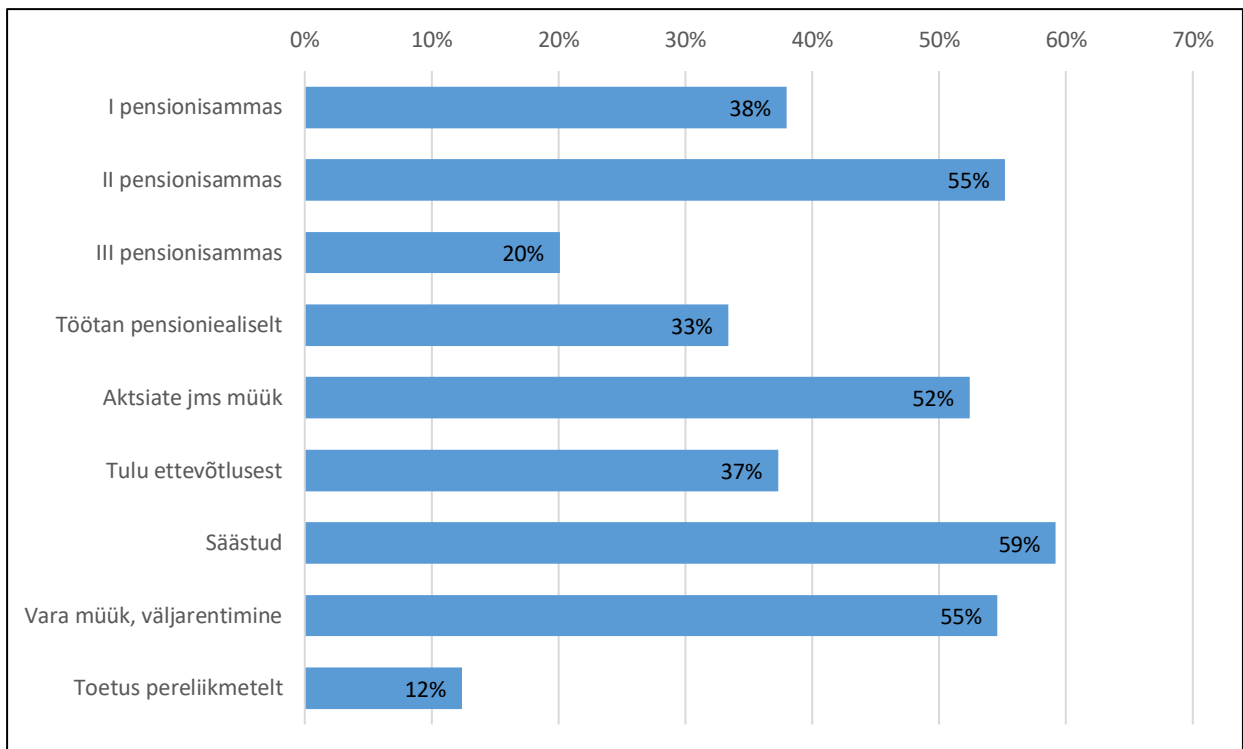
Joonis 8. Üliõpilaste arvamus teisest sambast.

Enamik üliõpilastest ehk 69% leidsid, et teine sammas on vajalik (vt Joonis 8). 10% vastasid, et teine sammas ei ole vajalik ning tervelt 21% vastanutest ei osanud hinnata. Sellele lisanduvat küsiti üliõpilastelt lühikest selgitust, miks nad nii arvavad. Peamised positiivsed vastused olid:

- teise sambaga tagatakse elustandardi säilimine vanaduspõlves,
- riiklik pension ehk I sammas pole piisavalt suur,
- kõik inimesed pole finantsteadlikud ning vajavad kohustuslikku kogumist, samuti puudub paljudel harjumus raha säästa,
- inimesed saavad kerge ligipääsu investeerimisteenusele.

Need kes vastasid „ei“ selgitasid, et teise samba tootlus on väike, rahale pole kerge ligi pääseda ning teise sambasse kogunenud summa on väike.

Kuidas kavatsed end rahaliselt kindlustada pensionieaks (ehk kust saad suurimad sissetulekud)?

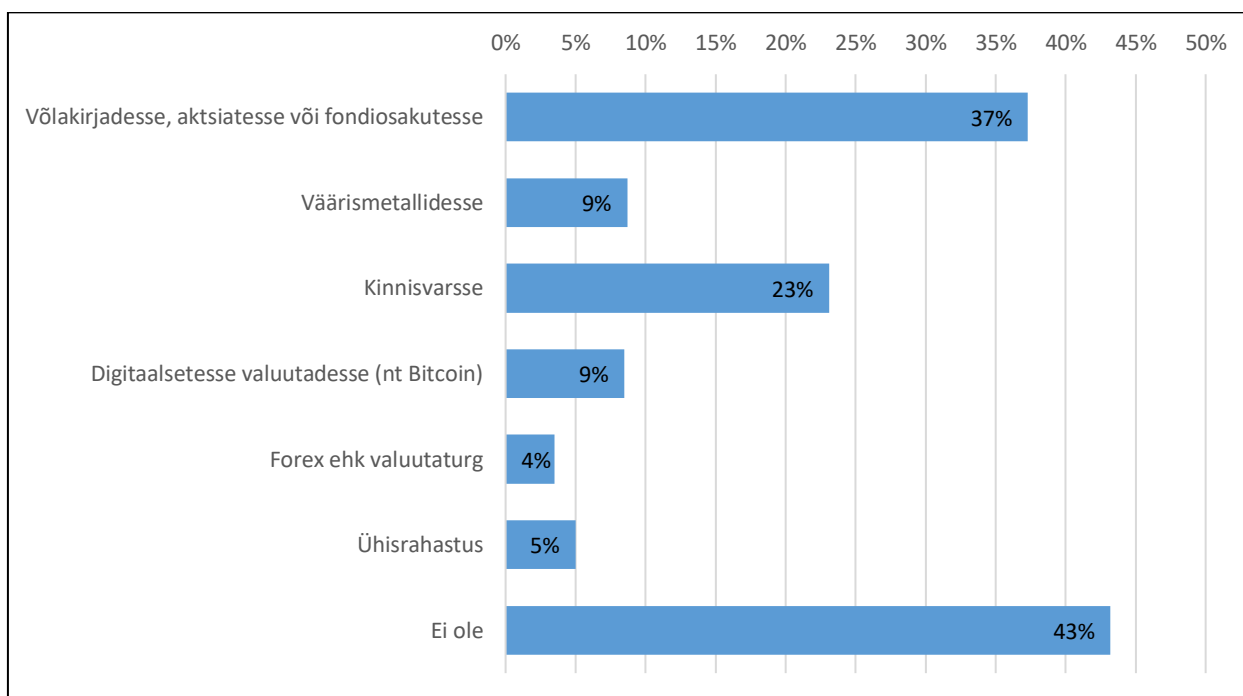
Joonis 9. Üliõpilaste plaanid vananduspõlve rahastamiseks.

Enamus üliõpilastest kavatses end pensionieas kindlustada teise pensionisamba, säästude, vara müügi ja aktsiate, fondiosakute jms müügiga (vt Joonis 9). Vähem üliõpilasi valisid esimese pensionisamba, tulu ettevõtlusest või pensioniealisena töötamise. Kõige vähem loodetakse kolmandale pensionisambale ja pereliikmete toetusele.

Kas oled teinud omale ka III samba konto?

Vastanutest kõigest 16,2% olid omale teinud vabatahtliku pensionikonto ehk kolmanda samba. 83,8% vastasid, et ei ole kontot teinud.

Kas oled varem investeerinud? Märki, millistesse varadesse.

Joonis 10. Üliõpilaste varasem kogemus investeerimisega.

37% üliõpilastest vastasid, et on varem investeerinud aktsiatesse, võlakirjadesse või taolisesse varaklassidesse (vt Joonis 10). Kinnisvarasse oli investeerinud 23% vastanutest. Vähem oli neid, kes olid investeerinud väärismetallidesse, digitaalsetesse valuutadesse, kasutanud ühisrahastusplatforme või teinud tehinguid valuutaturul. 43% üliõpilastest pole varem investeerinud.

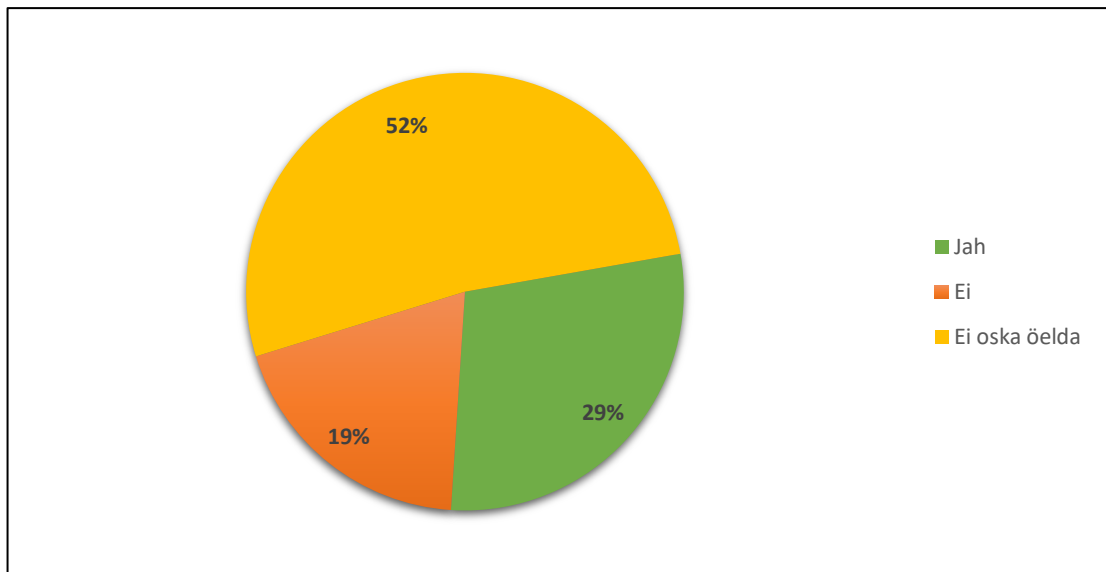
Kas keegi su lähikonnast (pere, sõbrad) tegeleb investeerimisega?

65,7% üliõpilastest vastasid positiivselt ning keegi nende lähikonnast tegeleb investeerimisega. 25,5% vastasid „ei“ ning 8,7% ei osanud küsimusele vastata.

Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?

Valdav enamus ehk tervelt 81% vastanutest leidsid, et investeerimine on noortele kasulik. 2% vastanutest vastasid „ei“ ning 17% ei osanud hinnata.

Kas usud, et suudaksid iseseisvalt investeerides saavutada parema tootluse, kui oma teise samba fond?

Joonis 11. Üliõpilaste arvamus, kas suudaksid ise investeerides teha parema tulemuse kui teise samba fond.

28,8% üliõpilastest vastasid, et suudaksid investeerides oma teisest sambast parema tulemuse teha ning 19,2% leidsid, et nad ei suudaks (vt Joonis 11). Tervelt 52% vastanutest valisid „ei oska öelda“. Vastanutelt, kes valisid „jah“ küsiti täiendavalt avatud küsimuse vormis, kuhu nad investeeriksid. Peamised vastused olid:

- aktsiad, aktsiafondid;
- kinnisvara;
- ühisrahastusplatvormid.

Mis on sinu jaoks investeeringu tegemisel kõige olulisemad märksõnad?

70% üliõpilastest märkisid, et nende jaoks on investeeringu tegemisel oluline läbipaistvus ning 67% valisid „varasemad tulemused“. 50% vastanutest valisid mugavuse ja 46% teenustasud. Eetilise märkisid 35% üliõpilastest, keskkonnasõbralikkuse 20% ja 9% valisid populaarsuse.

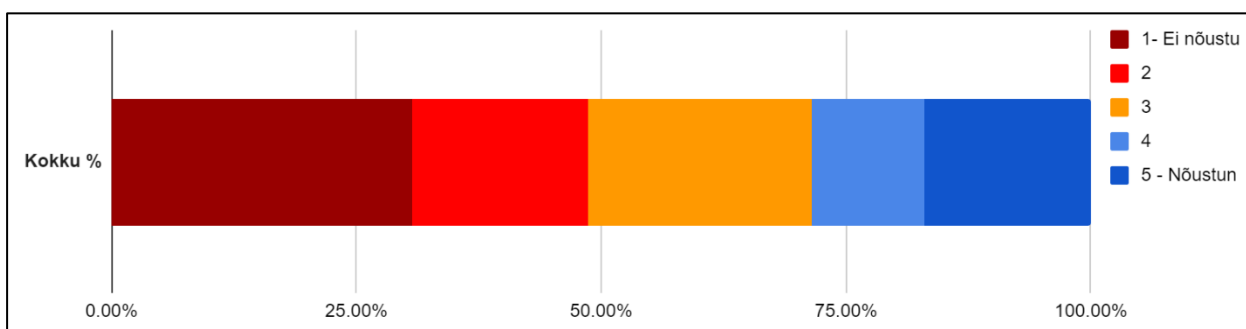
3.2. SEB Panga küsitluse tulemused

SEB Pank viis läbi pensionireformi küsitluse oma klientide seas 2019. aasta oktoobrikuus e-maili teel (vt Lisa 2). Küsimustikule vastas kokku 819 inimest, kellest 50% mehed ja 44% naised, 6% sugu ei märkinud. Vanuseline jaotus oli:

- 0-25 – 47%
- 25-35 – 55%
- 36-45 – 47%
- 46-55 – 39%
- 56-65 – 39%. (SEB, 2019)

Järgnevalt esitatakse nende küsimuste tulemused, mida võrreldakse Eesti üliõpilaste seas läbi viidud uuringu küsimustega.

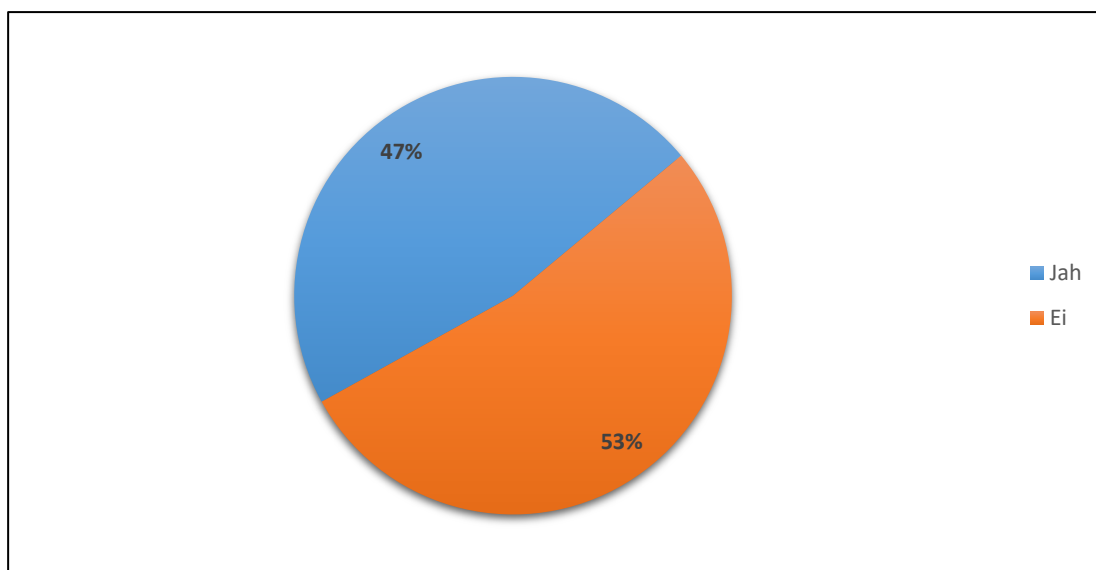
Pensionireform on positiivne muudatus, mis teeb pensionisüsteemi jätkusuutlikumaks.

Joonis 12. Eestlaste arvamus pensionireformist.

See küsimus esitati väite vormis ning vastaja pidi hindama skaalal ühes viieni millisel määral ta sellega nõustub. 1 tähendab täieliku mittenõustumist ning 5 tähendab täieliku nõustumist. 48,5% vastanutest leiab, et pensionireform ei ole positiivne muudatus, neist 30% ei nõustu väitega täielikult (vt Joonis 12). 17% inimestest nõustub ning 11,5% pigem nõustub väitega. Tervelt 23% vastanutest ei oska reformi mõju täpselt hinnata.

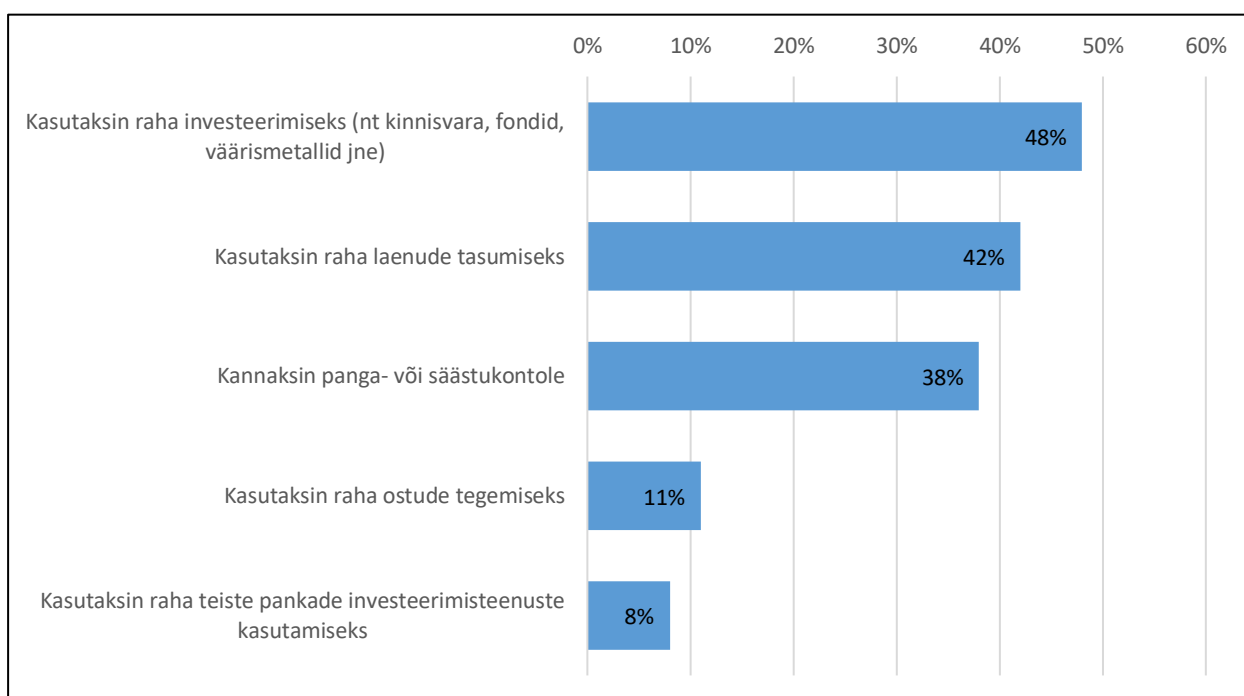
Kui pensionireform jõustub, kas kavatsed II sambast raha välja võtta?

Joonis 13. Eestlaste kavatsused II sambast raha välja võtmisega.

424 vastajat ehk 53% vastasid, et ei võtaks II sambast raha välja, kui see tehtaks vabatahtlikuks (vt Joonis 13). 47% vastanutest võtaksid raha välja. Valikut „ei oska öelda“ selle küsimuse puhul polnud.

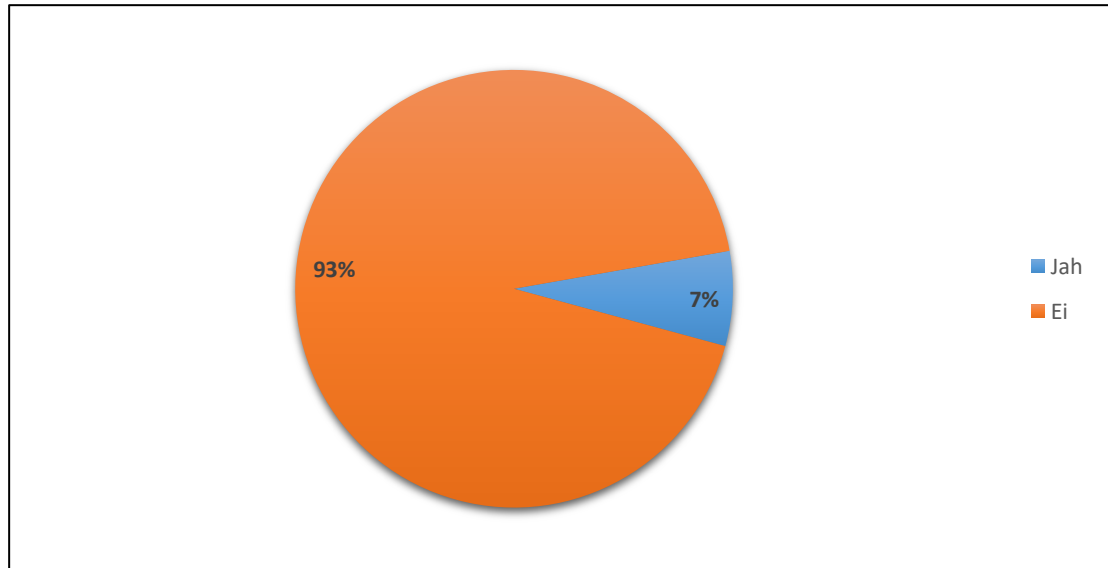
Mida teeksid II sambast väljavõetud rahaga?

Joonis 14. Inimeste plaanid II sambasse kogunenud rahaga.

48% vastanutest kasutaksid raha investeerimise eesmärgil, näiteks kinnisvarsse, fondidesse jms (vt Joonis 14). 42% kasutaksid seda laenude tasumiseks ning 38% kannaksid panga- või säästukontole tagavaruks. Väiksem kogus inimesi kasutaks raha ostude tegemiseks (11%) või mõne teise panga investeerimisteenuse kasutamiseks (8%).

Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus?

Joonis 15. Eestlaste teadlikkus oma II sambast.

Tervelt 93% inimestest vastas, et ei oska öelda oma II samba fondi tootlust ning kõigest 7% oskaksid (vt Joonis 15). Lisaks küsiti inimestelt, kas nad oskavad öelda, millise strateegiaga fondis on nende II samm. Tervelt 48% ei osanud küsimusele vastata.

3.3. Küsitluste analüüs

Käesolevas peatükis analüüsitakse esmalt üliõpilasküsitlust ning seejärel võrreldakse üliõpilasküsitluse ja SEB Panga poolt läbi viidud küsitluse tulemusi. Üliõpilasküsitlus peegeldab Eesti üliõpilaste arvamust ning SEB küsitluse valim eestlasi üldiselt.

3.3.1. Üliõpilasküsitlus

74% üliõpilastest on teadlikud pensionireformist, neist 55% pigem teadlikud ja 19% väga teadlikud. Pigem mitte teadlikud olid 22% ja kõigest 4% ei olnud üldse teadlikud ning nendelt reformi kohta arvamust ei küsitud. Eriti hea teadlikkusega olid varasema investeerimiskogemusega tudengid, kellest 83% olid reformist teadlikud. Võrdluseks, vaid 64% üliõpilastest, kes pole varem investeerinud, olid reformist teadlikud. Regressioonanalüüs näitas, et pensionireformi teadlikkus on positiivselt seotud varasema investeerimiskogemuse, arvamusega II sambast ja teadlikkusega II samba tootlusest.

Enamik üliõpilasi ehk 69% leidsid, et pensionireform ei ole positiivne muudatus, 31% tudengitest arvates on reform positiivne muudatus. Tudengid, kes olid rohkem teadlikud pensionireformist olid ka tõenäolisemalt selle vastu ning leidsid, et muudatus pole positiivne. Nende tudengite hulgas, kes hindasid oma teadmisi pensionireformist halvemaks, oli pensionireformi toetus veidi suurem. Pensionireformi toetasid 83% tudengitest, kelle arvates II samm on ebavajalik. Kõigest 18% tudengitest, kelle arvates II samm on vajalik, leidsid, et pensionireform on positiivne muudatus. Regressioonanalüüsist selgus, et arvamus pensionireformist oli seotud ainult arvamusega II sambast.

Enamik üliõpilasi ehk 64% jäaksid reformi jõustumisel II sambasse, neist 23% kasutaksid pensioni investeerimiskontot. II sambast lahkuks 9% tudengitest ja 27% pole veel otsustanud. Varasema investeerimiskogemusega tudengid jäaksid suurema tõenäosusega II sambasse ja kasutaksid pensioni investeerimiskontot kui need tudengid, kes pole varem investeerinud. Tudengid, kelle arvates on II samm vajalik jäaksid ka suurema tõenäosusega II sambasse. 41% üliõpilastest, kelle arvates pole II samm vajalik, lahkuksid praegusest kogumispensionist ning vaid praeguse fondipensioniga jätkaksid vaid 9%. Lahkujatest 71% kasutaksid seda investeerimise eesmärgil, peamiselt kinnisvarasse või finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse. Kõik üliõpilased,

kes kasutaksid väljavõetud raha muul eesmärgil kui investeerimine leidsid, et II samm pole vajalik.

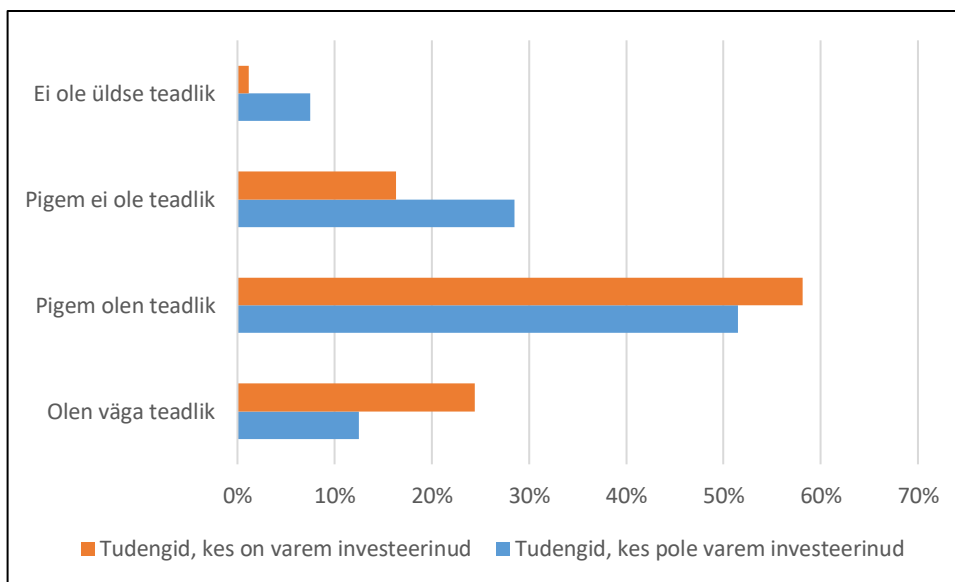
Üliõpilaste teadlikkus II sambast on üldiselt hea. Peaaegu kõik tudengid ehk 96% oskasid öelda, millise fondivalitseja juures on nende II samm. Üle 30% tudengitest oskasid öelda ka eelmise aasta tootluse. Tudengid, kes on varem investeerinud oskasid suurema tõenäosusega öelda viimase aasta tootluse. Enamik tudengeid ehk 69% leidsid, et II pensionisamm on vajalik. Magistritudengid olid II samba vajalikkuses veidi kindlamad kui bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tasemel õppivad tudengid. Teadlikkus II sambast on regressioonanalüüsist lähtuvalt seotud varasema investeerimiskogemusega, üliõpilase töötamisega, arvamusega investeerimisest, teadlikkusega reformist ja tudengi soost.

Üle poolte tudengitest ehk 57% on varem investeerimisega tegelema, valdavalt on investeeritud finantsturgudel kaubeldavatesse varadesse ja kinnisvarasse. 81% üliõpilastest arvab, et investeerimine on noorele inimesele kasulik. Kuigi magistritasemel oli rohkem varasema investeerimiskogemusega tudengeid, siis bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tasemel oli rohkem neid, kes hindasid investeerimist kasulikuks. Siiski 88% tudengitest, kes on varem investeerinud, hindasid investeerimist kasulikuks. Varasem investeerimiskogemus on seotud statistiliselt seotud arvamusega investeerimisest, üliõpilase soost ja teadlikkusega II samba tootlusest. Samuti selgus regressioonanalüüsist, et tudengite arvamus investeerimisest on seotud nende varasema töötamise, kõrgharidustaseme, investeerimiskogemuse ning teadlikkuse ja arvamusega II sambast.

Teadlikkus pensionireformist

Valdavalt on üliõpilased enda sõnul teadlikud kavandatavast pensionireformist: veidi alla 75% vastasid, et on pigem teadlikud või teadlikud kavandatavast reformist. Kõigest 4% polnud reformist üldse teadlikud. Suure teadlikkuse põhjuseks võib olla suur meediakajastus kui ka see, et enamik õpilastest ehk 77% õpib sotsiaalteaduskonnas, kus käsitletakse majandusteemasid põhjalikumalt kui teistel erialadel. Seeläbi võivad olla vastused veidi kallutatud, kuna majandust õppivad tudengid võivad olla teadlikumad pensionitest ja II sambast üldiselt. 76% üliõpilastest, kes õpivad sotsiaalteaduskonnas märkisid, et on pigem teadlikud või teadlikud pensionireformist ning 69% tudengitest, kes õpivad muudes teaduskondades märkisid, et on reformist teadlikud. Seega tulemused võivad olla kallutatud, kuid mitte suurel määral.

83% tudengitest, kes on varem investeerimisega tegelema märkinud, et on pigem teadlikud või väga teadlikud pensionireformist (vt Joonis 16). Võrreldes nende tudengitega, kes pole varem investeerimisega tegelema oli see osakaal 19% väiksem ehk 64%.

Joonis 16. Üliõpilaste teadlikkus pensionireformist ning kogemus investeerimisega.

Bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tasemel õppivad tudengid olid reformist veidi vähem teadlikumad kui magistritudengid. 83% magistritudengitest hindas oma teadmisi reformist pigem heaks või heaks, bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tudengitest olid teadlikud 69%. 31% bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse üliõpilastest pigem ei olnud või ei olnud üldse teadlikud pensionireformist, magistritudengi seas oli see osakaal 17%.

Naised hindasid oma teadlikkust pensionireformist veidi halvemaks kui mehed: meestest 80% olid pigem teadlikud või väga teadlikud pensionireformist, naiste puhul oli see osatähtsus 72%. Meestest 20% polnud reformist üldse teadlikud või pigem teadlikud, naistest aga 28%.

Samas tuleb silmas pidada, et küsimus ei peegelda tegelikku teadlikkust reformist, vaid üliõpilaste enda arvamust oma teadlikkusest. Kuna aga küsitluse eesmärk ei olnud otseselt hinnata tegelikku teadlikkust, vaid arvamust reformist, ei küsitud ka teadlikkusega seonduvalt lisaküsimusi. Arvamus pensionireformist ning plaane selle jõustumisel ei küsitud nende tudengite käest, kes valisid, et pole reformist üldse teadlikud.

Regressioonanalüüsist selgus, et olulisuse nivool 0,05 oli teadlikkus pensionireformist positiivselt seotud arvamusega II sambast, varasema investeerimiskogemusega ja teadlikkusega II samba tootlusest (vt Tabel 2). Tudengid, kes on teadlikumad reformist leiavad, et II samm on vajalik ja on tõenäolisemalt varem tegelenud investeerimisega. Samuti on reformist teadlikumad tudengid rohkem informeeritud oma II sambast ning selle tootlusest. Regressioonimudel on statistiliselt oluline ning selgitab 14,5% erinevusest. Mudel on välja toodud Lisas 3.1.

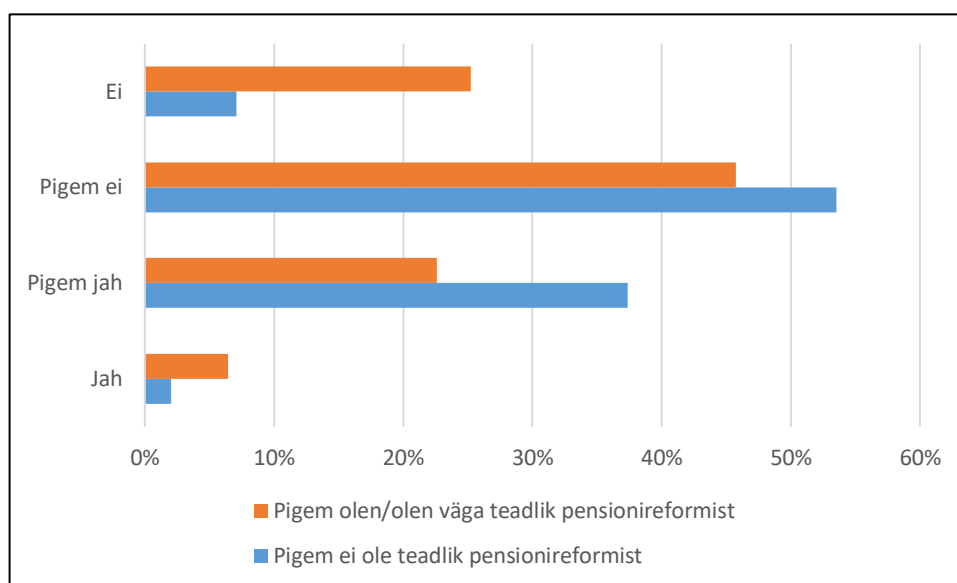
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,534	0,082	18,755	0,000
Kas leiad, et teine pensionisamm on vajalik?	0,135	0,043	3,099	0,002
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,397	0,063	6,304	0,000
Kas oled varem investeerinud? Märki, millistesse varadesse.	0,121	0,062	1,966	0,049

Tabel 2. Regressioonanalüüs üliõpilaste teadlikkusest pensionireformist.

Arvamus pensionireformist

Enamik üliõpilasi ehk 68,6% leiavad, et pensionireform on pigem negatiivne või negatiivne muudatus. 25,9% vastanutest arvasid, et pensionireform on pigem positiivne ning 5,5% leidsid, et pensionireform on positiivne muudatus.

Lähtudes eeldusest, et pea kolmandik tudengitest on teadlikud reformist ning selle sisust, võib seeläbi selgitada negatiivset meelestatust reformi vastu. Kuna Eesti Pank ja fondivalitsejad on meedias vokaalselt kritiseerinud pensionireformi ning selle mõju tulevastele pensionäridele ehk praegustele noortele, võivad tudengid olla tõenäoliselt teadlikumad reformi võimalikest negatiivsetest tagajärgedest. Seda peegeldavad ka küsitluse tulemused: tudengid, kes märkisid et pigem pole teadlikud pensionireformist olid üldiselt positiivsema arvamusega reformist kui need, kes valisid et on pigem teadlikud või väga teadlikud reformist (vt Joonis 17). 39% väiksema teadlikkusega tudengitest märkisid, et pensionireform on positiivne muudatus, samas teadlikumatest tudengitest valisid selle valiku kõigest 29%. Vähemteadlike tudengite seas oli suurem ebakindlus: tervelt 91% neist valisid kas pigem negatiivne või pigem positiivne. Võrdluseks oli teadlikumate tudengite seas see osakaal 68%.

Joonis 17. Üliõpilaste arvamus, kas pensionireform on positiivne muudatus, lähtudes nende teadlikkusest.

Tervelt 83% üliõpilastest, kes märkisid järgmise alateema all, et teine samm on ebavajalik, nõustusid väitega, et reform on positiivne muudatus. 82% tudengitest, kes hindasid II sammast vajalikuks leidsid, et pensionireform on negatiivne muudatus. Tudengid, kes polnud II samba vajaduses kindlad ja valisid „ei oska hinnata“ jagunesid pooleks: neist 49% leidsid, et reform on negatiivne ja 51% arvasid, et see on positiivne muudatus. Seega II samba toetajad leidsid, et muudatus on negatiivne ning üliõpilased, kelle arvates II samm pole vajalik arvasid, et pensionireform on positiivne.

Sooliselt oli jaotus suhteliselt võrdne – 70% naistest peab reformi mittepositiivseks ning meestest 66%. Samuti ei erinenud arvamused märgatavalt lähtudes haridusastmest, investeerimiskogemustest ega teaduskonnast.

Regressioonanalüüsist olulisuse nivool 0,05 selgus, et arvamus pensionireformist oli statistiliselt oluliselt seotud ainult arvamusega II sambast (vt Tabel 3). Tudengid, kelle arvates pensionireform on positiivne muudatus leidsid, et II samm ei ole vajalik. Mudel selgitab 25% erinevusest ning on pikemalt esitatud Lisas 3.2.

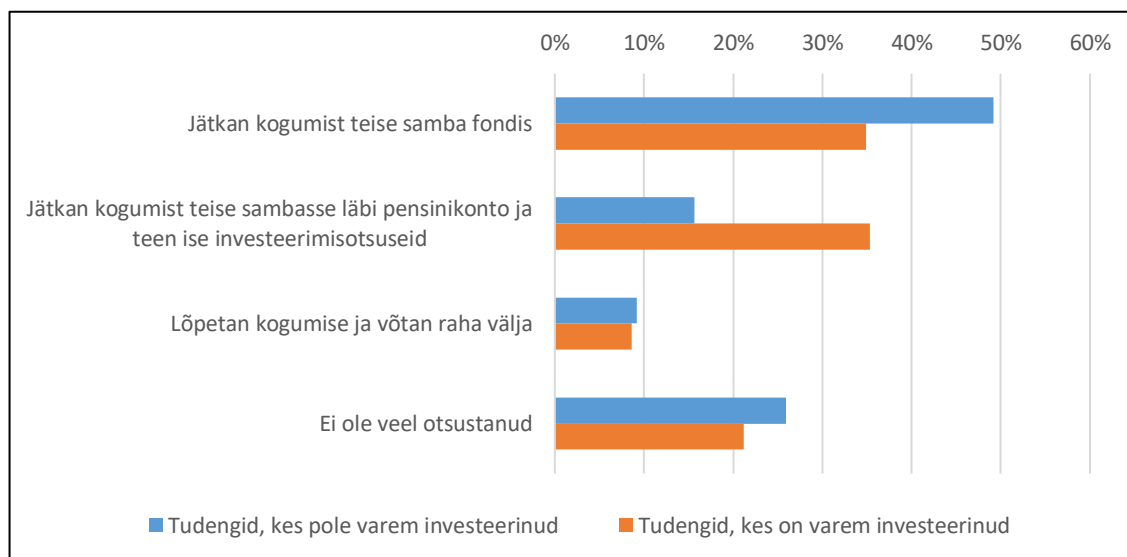
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	2,141	0,087	24,731	0,000
Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?	-0,617	0,05	-12,329	0,000

Tabel 3. Regressioonanalüüs üliõpilaste arvamusest pensionireformist.

Plaanid pensionireformi jõustumisel

Suurem osa üliõpilasi jätkaksid raha II sambasse, kuid tervelt veerand üliõpilastest pole veel otsustanud. 68% jätkaksid pensionireformi jõustumisel raha II sambasse, neist 41% jätkaks II samba pensionifondi ja 27% kasutaks pensioni investeerimiskontot. 9% üliõpilastest võtaks raha välja ja 23% tudengitest pole veel otsustanud.

Tudengid, kes on varem investeerimisega tegelenud, jätkaksid suurema tõenäosusega raha II sambasse ja kasutaksid pensioni investeerimiskontot (vt Joonis 18). 65% varasema investeerimiskogemusega tudengitest jätkaksid raha II sambasse, neist 16% kasutaksid investeerimiskontot. 70% üliõpilasi, kes on varem investeerinud, jätkaksid raha II sambasse ning tervelt 35% kasutaksid pensioni investeerimiskontot. Mõlemast grupist 9% võtaksid II sambast raha välja ja veidi üle 20% pole veel otsustanud.

Joonis 18. Tudengite plaanid pensionireformiga lähtudes varasemast investeerimiskogemusest.

Tervelt 79% tudengitest, kes leiavad, et II sammas on vajalik jätkaksid raha II sambasse, neist 52% pensionifondi ja 27% kasutaks investeerimiskontot. Kõigest 3% võtaksid raha välja ja 18% pole veel otsustanud. Loogika toimib ka vastupidi: suur osa tudengitest, kes leiab, et II sammas on

ebavajalik ei jäta oma raha II samba fondi. 30% nendest kasutaksid pensioni investeerimiskontot ning 41% võtaks raha välja, II samba fondi jäta kõigest 9% ja 20% pole veel otsustanud. Peaaegu pooled ehk 44% nendest üliõpilastest, kes pole II samba vajalikkuses kindlad, ei ole ka veel otsustanud, mida sambas oleva rahaga teha. Suur osa oli küll neid, kes kasutaksid pensioni investeerimiskontot, tervelt 27%. 17% jätaksid raha pensionifondi ning 12% lõpetaksid kogumise ja võtaksid II sambast raha välja.

Meeste ja naiste hulgas suuri erinevusi polnud, kuigi naiste seas oli rohkem neid, kes pole veel otsustanud ja vähem neid, kes kasutaksid pensioni investeerimiskontot. 73% mehi ja 66% naistest jätaksid raha II sambasse, meestest kasutaks pensionikontot 34% ja naistest 24%. 17% meestest pole veel oma plaane otsustanud ning naiste seas oli see osakaal 26%. 10% meestest ja 8% naistest lõpetaksid kogumise ja võtaksid raha välja. Arvamused ei erinenud sõltuvalt haridusastmest ega teaduskonnast.

Plaanid II sambast väljavõetud rahaga

II sambast võtaks kokku raha välja 9% üliõpilastest. Neist 74% hindasid oma teadlikkust pensionireformist heaks või pigem heaks ning 66% on varem investeerimisega tegelema. 51% neist leiavad, et suudaksid ise investeerides teha parema tulemuse kui nende II samba fond, 10% leidsid, et ei suudaks ning 38% pole selles kindlad. II sambast lahkujatest pooled ehk 49% leidsid, et II sammas pole vajalik, kuid tervelt 26% hindasid II sammast vajalikuks. Veidi alla 70% lahkujatest arvavad, et investeerimine on üliõpilastele kasulik, 26% ei oska hinnata ning 5% leidsid, et investeerimine pole kasulik. 95% lahkujatest pole oma teinud III samba kontot ning vaid 5% on.

71% ehk üle poolte üliõpilastest, kes plaanivad raha II sambast välja võtta, kasutaksid seda investeerimise eesmärgil, neist 36% kinnisvarasse ja 35% finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse. 15% kannaksid raha säästu- või pangakontole ning ülejäänud 20% kasutaksid raha ostude tegemiseks, laenu tasumiseks või ettevõtluseks.

Need üliõpilased, kes ei kasutaks seda raha investeerimiseks, ei nõustunud väitega, et II sammas on vajalik – 60% valisid „ei“ ning 40% ei osanud II samba olulisust hinnata. Nende II sambast lahkujate seas, kes kasutaksid raha investeerimise eesmärgil, oli II samba toetus suurem: tervelt 31% leidsid, et II sammas on vajalik, 41% arvates ei ole vajalik ning 28% ei osanud hinnata.

Teadlikkus II sambast

Üliõpilaste üldine teadlikkus oma II sambast oli hea. Üle 96% tudengitest oskas nimetada millise fondivalitseja juures on nende II samba fond ning umbes 30% oskasid öelda ka eelmise aasta tootluse.

Need tudengid, kes oskasid nimetada oma eelmise aasta tootlust olid ka teadlikumad reformist ja jätaavad suurema tõenäosusega raha II sambasse. 90% tudengitest, kes oskasid nimetada eelmise aasta tootlust, hindasid oma teadmisi reformist pigem heaks või väga heaks. Nende tudengite seas, kes tootlust öelda ei osanud, oli see osakaal 65%. 81% tudengitest, kes oskasid nimetada tootlust, jätaaksid raha kas II samba fondi või kasutaksid pensionikontot, raha võtaks välja 5% ja 13% pole veel otsustanud. 59% üliõpilastest, kes ei osanud tootlust nimetada jätaaksid raha II sambasse, mis on 21% vähem kui need, kes oskasid nimetada.

Tudengid, kes on varem investeerinud on ka teadlikumad II samba tootlusest. Kui investeerimisega tegelenud tudengitest oskasid tootluse öelda pooled, siis varasema kogemusega tudengitest oskasid seda öelda vaid 19%. Sarnaste osakaaludega jagunesid ka töötavad ja mittetöötavad üliõpilased. 40% töötavatest tudengitest oskasid nimetada oma II samba tootlust, mittetöötavatest tudengitest oskasid tootluse öelda 17%.

Mehed olid tootlusest teadlikumad kui naised. Meestest 52% vastasid, et oskavad öelda oma II samba tootluse, naistest vastasid samamoodi 32%.

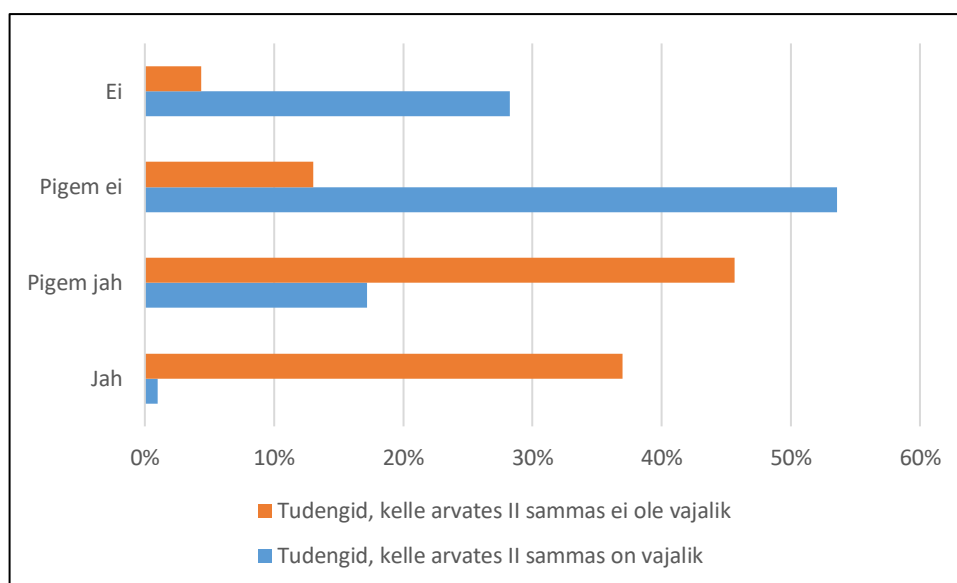
Regressioonanalüüsist olulisuse nivool 0,05 selgus, et teadlikkus II samba tootlusest on seotud varasema investeerimiskogemusega, üliõpilase töötamisega, arvamusega investeerimisest, teadlikkusega reformist ja tudengi soost (vt Tabel 4). Tudengid, kes teavad oma II samba tootlust leiavad, et investeerimine on noorele kasulik ning on tõenäolisemalt varem investeerinud. Samuti käivad need tudengid tõenäolisemalt tööl, on tõenäolisemalt meessoost ning teadlikumad pensionireformist. Mudel selgitab 22% erinevusest ning on statistiliselt oluline (vt Lisa 3.3).

Selgitav muutuja	Korrelatsiooni -kordaja	Standardvig a	t- statistik	p- väärtus
Vabaliige	-0,500	0,107	-4,673	0,000
Kas oled varem investeerinud? Märgi, millistesse varadesse.	0,199	0,045	4,401	0,000
Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?	0,121	0,048	2,535	0,012
Kas töötad ülikooli kõrvalt?	0,059	0,022	2,689	0,008
Kui teadlik oled kavandatavast teise samba pensionireformist?	0,201	0,033	6,134	0,000
Sugu	0,102	0,048	2,130	0,034

Tabel 4. Regressioonanalüüs üliõpilaste teadlikkusest II sambast.

Arvamus II sambast

Enamik üliõpilasi hindab II sammast vajalikuks – 69% nõustusid väitega, et II samm on vajalik, 10% ei nõustunud selle väitega ja 21% ei osanud hinnata. Nagu varem mainitud, siis enamik üliõpilasi, kelle arvates on II samm vajalik leiavad, et pensionireform on pigem negatiivne muudatus (vt Joonis 19).

Joonis 19. Üliõpilaste arvamus pensionireformist lähtudes II samba vajalikkusest.

Bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tasemel õppivad tudengid olid veidi vähem kindlamad II samba vajalikkuses kui magistritudengid, kuid erinevused ei olnud väga suured. 64% bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse õppuritest leiavad, et II samm on vajalik, 11% arvates ei ole vajalik ning 25% ei ole kindlad. Magistritudengitest 73% arvasid, et II samm on vajalik, 9% sellega ei nõustunud ja 17% ei oska hinnata.

Sooliselt suuri erinevus ei olnud, kuigi meeste hulgas oli veidi rohkem neid, kelle arvates II samm on vajalik ning naiste hulgas rohkem neid, kes pole vajalikkuses kindlad. Meestest 73% arvavad, et II samm on vajalik, naiste seas oli see osakaal 66%. II sammast pidasid ebavajalikuks 11% meestest ja 10% naistest, II samba vajalikkust ei osanud hinnata 15% meestest ja 24% naistest. Samuti ei erinenud arvamused suurel määral lähtudes investeerimiskogemusest, töötamisest või teaduskonnast.

Regressioonianalüüsist selgus, et olulisuse nivool 0,05 on II samba olulisuse arvamusega seos pensionireformi teadlikkuse ja arvamusega ning arvamusega investeerimisest (vt Tabel 5). Tudengid, kelle arvates II samm on vajalik on teadlikumad pensionireformist ning ei leia, et reform oleks positiivne muudatus. Samuti on nende üliõpilaste arvates investeerimine noorele inimesele kasulik. Mudel selgitab 29% erinevusest ning on statistiliselt oluline (vt Lisa 3.4).

Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,463	0,141	10,409	0,000
Kui teadlik oled kavandatavast teise samba pensionireformist?	0,127	0,042	3,045	0,002
Kas leiad, et pensionireform on positiivne muudatus? [Vastus:]	-0,408	0,033	-12,255	0,000
Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?	0,196	0,061	3,227	0,001

Tabel 5. Regressioonianalüüs üliõpilaste arvamusel II sambast.

Investeerimishuvi ja kogemus

Enamik üliõpilasi ehk 57% üliõpilastest on mingis vormis investeerimisega tegelema, kõige enam on investeeritud finantsturgudel kaubeldavatesse varadesse ja kinnisvarasse. Veel suurem kogus ehk 66% oli neid, kelle tuttav või lähikondlane tegeleb investeerimisega. 81% vastanutest leidis, et investeerimine on noorele inimesele kasulik tegevus ning sellele vastas negatiivselt vaid 2% üliõpilastest. 29% tudengitest arvasid, et suudaksid ise investeerides teha parema tulemuse kui oma II samba fond, kuid üle poolte ehk 52% ei osanud küsimusele vastata.

Meeste hulgas oli suurem osakaal varasema investeerimiskogemusega üliõpilasi kui naiste hulgas – kui naistest oli investeerinud veidi alla poole ehk 49%, siis meestest oli tervelt 77%. Suur erinevus oli ka töötavate ja mittetöötavate tudengite vahel. 61% töötavatest tudengitest (osalise

või täiskoormusega) on varem investeerinud, samas mittetöötavatest üliõpilastest on varem investeerinud 38%. Magistritudengitest on varasema investeerimiskogemusega 64% tudengitest, bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tudengitest on investeerinud veidi üle poole ehk 51%.

Magistritudengite hulgas oli vastupidiselt suurem kogus neid, kes pole investeerimise kasulikkuses kindlad – 76% nõustusid väitega, et investeerimine on noorele kasulik ning 2% ei nõustunud, kuid tervelt 23% ei osanud hinnata. Samas 84% bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse tudengitest nõustus väitega, 2% ei olnud nõus ning 13% ei olnud kindlad.

Üldisemalt leidsid enamikud varasema investeerimiskogemusega tudengid, et investeerimine on noorele inimesele kasulik. Väitega nõustusid 88%, väitega ei nõustunud 2% ja hinnata ei osanud 10% investeerimiskogemusega tudengitest. Varasema investeerimiskogemusega tudengitest nõustus väitega 16% vähem ehk 72%, väitega ei nõustunud 3% ja 26% ei osanud hinnata.

90% meestest leidsid, et investeerimine on kasulik ja 10% ei olnud selles kindlad. Naiste seast nõustus väitega 77%, 3% ei nõustunud ja 20% ei osanud hinnata. Mittetöötavate tudengite hulgas oli madalaim toetus investeerimise kasulikkusele – 62% nõustusid väitega, 7% ei olnud väitega nõus ning 31% ei osanud hinnata. Töötavates tudengitest 83% nõustusid investeerimise kasulikkusega, 1% ei nõustunud väitega ning 16% ei olnud kindlad.

Regressioonanalüüsist olulisuse nivool 0,05 selgus, et varasem investeerimiskogemus on seotud arvamusega investeerimisest, teadlikkusega II samba tootlusest ning üliõpilase soost. Varasema investeerimiskogemusega tudengid leiavad, et investeerimine on noorele inimesele kasulik, nad on teadlikud II samba tootlusest ning on tõenäolisemalt mehed. Mudel selgitab üle 15% erinevusest ning on statistiliselt oluline (vt Lisa 3.5).

Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	0,204	0,09	2,264	0,024
Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?	0,121	0,050	2,413	0,016
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,262	0,046	5,701	0,000
Sugu	0,207	0,049	4,222	0,000

Tabel 6. Regressioonanalüüs üliõpilaste kogemusest investeerimisega.

Regressioonanalüüsist selgus veel, et tudengite arvamus investeerimisest on seotud nende varasema investeerimiskogemuse, kõrgharidustaseme, töötamise ning arvamuse ja teadlikkusega II sambast (vt Tabel 7). Tudengid, kelle arvates investeerimine on positiivne leiavad, et II sammas on vajalik ning on varem investeerimisega tegelema. Samuti on nad tõenäoliselt bakalaureuse või rakenduskõrgharidustasemel õppivad ja meessoost. Need tudengid käivad tõenäolisemalt ka tööl. Mudeli selgitusvõime on 10% ning on statistiliselt oluline (vt Lisa 3.6).

Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,484	0,07	21,186	0,000
Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?	0,09	0,031	2,95	0,003
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,122	0,045	2,738	0,006
Kas oled varem investeerinud? Märki, millistesse varadesse.	0,132	0,043	3,038	0,003
Millisel kõrgharidustasemel õpid?	-0,066	0,016	-4,04	0,000
Kas töötad ülikooli kõrvalt?	0,058	0,025	2,334	0,02

Tabel 7. Regressioonanalüüs üliõpilaste arvamusel investeerimisega.

3.3.2. Üliõpilasküsitluse ja SEB küsitluse võrdlus

Mõlemast küsitlusest selgus, et enamik inimesi ei leia, et pensionireform oleks positiivne muudatus. Üliõpilaste hulgas oli pensionireformi toetajate osakaal veidi suurem kui SEB küsitluses, vastavalt 31% ja 29%. Vaatamata sellele, oli SEB küsitlusele vastanute hulgas palju rohkem neid, kes pensionireformi tagajärjel lahkuks II sambast. Kui II sambast lahkuks 9% üliõpilastest, siis SEB küsitlusele vastanutest lahkuks tervelt 47%. Lahkuvad mõlemas küsitluses kasutaksid raha peamiselt kinnisvarasse ja finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse

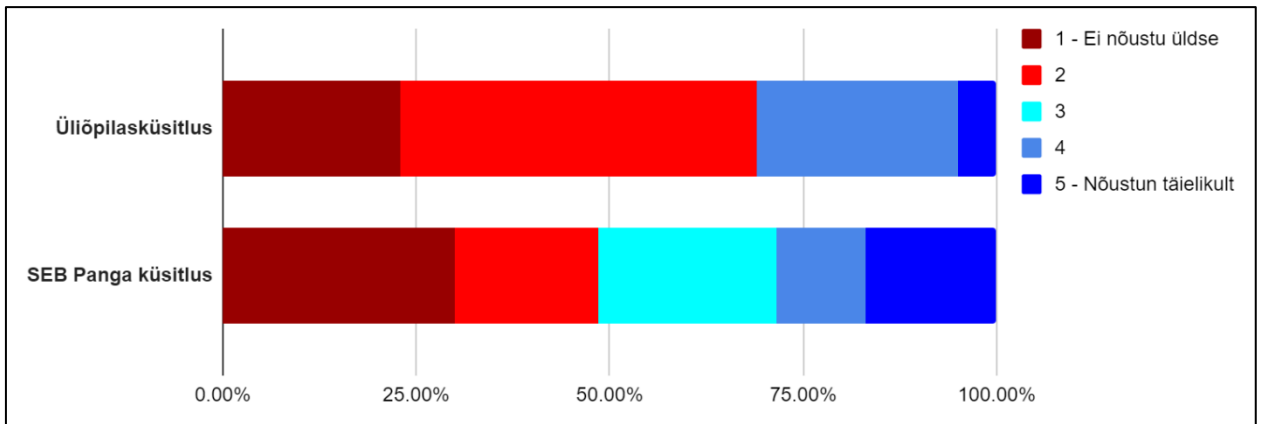
investeerimiseks, samuti kannaksid inimesed raha säästukontole. Teadlikkus oma II sambast oli üliõpilaste hulgas palju parem: II samba tootluse oskas öelda 38% üliõpilastest, SEB küsitlusele vastanutest vaid 7%.

Märkida tuleb seda, et küsitluste sooline jaotus ja vanuseline jaotus on oluliselt erinevad. Kui üliõpilaste hulgas oli 71% vastanutest naised ja 29% mehed, siis SEB küsitluses oli meeste ja naiste osakaal peaaegu pooleks. Samuti on SEB küsitluse valim keskmiselt vanem.

Arvamus pensionireformist

Võrreldes SEB küsitlusega on üliõpilaste seas suurem toetus pensionireformile kui eestlastel üldiselt (vt Joonis 20). Üliõpilasküsitluses pidasid pensionireformi positiivseks muudatuseks kokku 31% vastanutest, neist 26% pigem nõustusid ja 5% nõustusid täielikult. SEB küsitluses leidsid 29% vastanutest, et pensionireform on positiivne muudatus. Samas oli üliõpilasküsitluses rohkem neid, kes arvasid, et reform on negatiivne muudatus, kuna SEB küsitluses oli ka variant olla erapooletu. Üliõpilasküsitluses vastasid 69% tudengitest, et pensionireform on negatiivne muudatus, neist 46% vastasid et reform on pigem negatiivne ja 23% täiesti negatiivne. SEB küsitluses ei nõustunud väitega, et pensionireform on positiivne muudatus 48% vastanutest, neist 30% ei nõustunud väitega täielikult. Kindlat vastust ei andnud 23% vastanutest.

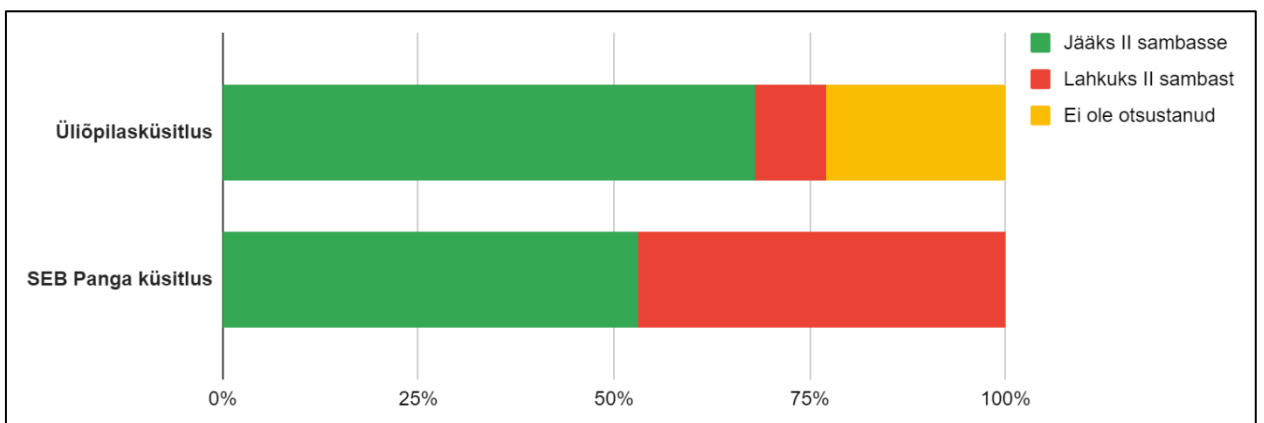
Silmas tuleb pidada, et küsitluste sõnastused veidi erinevad, kuna üliõpilasküsitluses küsiti üldiselt, kas vastaja arvates on reform positiivne muudatus ning SEB küsitluses küsiti täpsustavalt, kas pensionireform on positiivne muudatus, mis teeb pensionisüsteemi jätkusuutlikumaks. Samuti oli SEB küsitluses valik olla „ühe“ ja „viie“ vahepeal, ehk erapooletu. Võimalik, et mõned inimesed, kes valisid üliõpilasküsitluses ühe kahest „pigem“ valikust oleks SEB küsitluses valinud „kolme“.

Joonis 20. Üliõpilasküsitluse ja SEB Panga küsitluse tulemuste võrdlus; inimeste arvamus, kas pensionireform on positiivne muudatus.

Plaanid pensionireformi jõustumisel

Kuigi üliõpilasküsitluse vastajate hulgas oli suurem osakaal neid, kes toetavad pensionireformi, siis SEB küsitluses on palju rohkem neid, kes kavatsevad II sambast lahkuda (vt Joonis 21). Üliõpilastest 68% jääksid pensionireformi jõustumisel II sambasse, neist 41% jääksid II samba fondi ja 27% kasutaksid pensioni investeerimiskontot. Sambast lahkuks 9% vastanutest ja 23% pole veel otsustanud. SEB küsitlusest jäaks II sambasse veidi üle poole vastanutest, ehk 53% ning sambast lahkuks tervelt 47% küsitlusele vastajatest. Taaskord tuleb silmas pidada, et SEB küsitluses ei olnud valikut „ei ole otsustanud“.

Joonis 21. Üliõpilasküsitluse ja SEB Panga küsitluse tulemuste võrdlus; inimeste plaanid pensionireformi jõustumisel.

Mida teeksid II sambast väljavõetud rahaga?

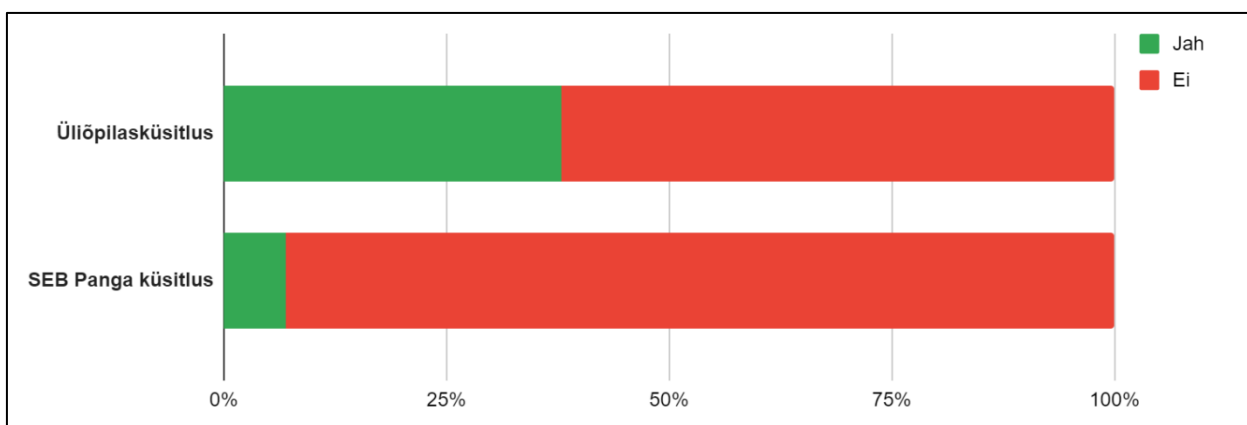
Mõlemale küsitlusele vastanutest kasutaksid enamik inimesi raha investeerimiseks kinnisvarasse või finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse, samuti jäetaks raha säästudeks. 65% üliõpilastest kasutaksid raha investeerimiseks kinnisvarasse või finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse ning 15% kannaksid raha panga- või säästukontole. 5% kasutaksid raha laenude tasumiseks. SEB küsitlusele vastanud inimesed kasutaksid peamiselt raha investeerimiseks (48%), laenude tasumiseks (42%) või kannaksid panga- või säästukontole (38%).

Märkida tuleks seda, et SEB küsitluses oli vastajatel võimalik valida mitu varianti, kuid üliõpilasküsitluses oli võimalik valida vaid üks variant.

Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus?

Üliõpilaste teadlikkus oma II samba tootlusest oli parem kui SEB küsitlusele vastanutel (vt Joonis 22). 38% üliõpilastest oskasid öelda oma II samba viimase aasta tootlust ning neilt küsiti ka täiendavalt täpset protsenti, nendest alla 5% olid võimatud tootlused (nt 200%). 62% ei osanud tootlust öelda. SEB küsitlusele vastanutest oskasid oma tootluse öelda kõigest 7% ning 93% vastasid, et ei tea oma tootlust viimase aasta jooksul. Lisanduvalt küsiti SEB uuringus millise strateegiaga fondis nende II samm on ning sellele oskas vastata 52% inimestest.

Siiski ei peegelda need küsitlused täielikult tegelikku teadlikkust, vaid inimeste tunnetust oma teadlikkusest.

Joonis 22. Üliõpilasküsitluse ja SEB Panga küsitluse tulemuste võrdlus; kas inimesed teavad oma II samba tootlust.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärk oli anda ülevaade Eesti pensionisüsteemist ja kavandatavast pensionireformist ning seejärel uurida üliõpilaste arvamust pensionireformist, II sambast ja investeerimisest. Hiljem võrreldi küsitluse tulemusi SEB Panga läbi viidud uuringu tulemustega. Eesmärkide täitmiseks püsitati eelnimetatud uurimisküsimused.

Töö esimeses osas kirjeldati Eesti pensionisüsteemi ja pensionireformi. Nagu enamikes Euroopa Liidu riikides on ka Eestis kolmesambaline pensionisüsteem. I samm on riiklik pension, mis sõltub praeguste töötajate palgast ja selle põhjal arvestatavast sotsiaalmaksust. II samm on kohustuslik kogumispension, kuhu inimesed koguvad raha isiklikule pensionikontole. III samm on vabatahtlik kogumispension. Praeguse pensionisüsteemi probleeme on rõhutanud nii Arenguseire Instituut, Euroopa Komisjon kui ka Rahandusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi koostatud pensionisüsteemi analüüs. Euroopa Komisjoni ja Arenguseire Instituudi raportitest selgub, et Eesti pensionisüsteem on küll jätkusuutlik, kuid pensionid on madalad, mistõttu on Eesti pensionäride vaesusse sattumise oht üks kõrgemaid Euroopas. Samuti on II samba fondide reaaltootlused OECD riikide ühed halvimald ja 98% II samba varadest on aktiivselt juhitud fondides, mis on ajalooliselt teinud palju halvemaid tulemusi kui passiivselt juhitud fondid.

Probleemide lahendamiseks võttis Eesti valitsus 2018. aastal vastu pensionireformi seaduse, mis muutis pensionile mineku paindlikumaks, samuti muutus vanaduspensioni arvutamise valem ja pensioniiga. Sellele lisanduvalt tekkis 2019. aastal Riigikogus arutelu täiendavaks reformiks, mis muude muudatuste hulgas muudaks II samba vabatahtlikuks. Seda muudatust on kritiseerinud nii Eesti Pank kui ka Rahvusvaheline Valuutafond ja fondivalitsejad. Eesti Panga analüüsi kohaselt kaotaksid pensionireformi jõustumisega nii II sambast lahkujad kui ka need, kes jäävad II sambasse. Samuti võivad kannatada mõned Eesti ettevõtted, kus on pensionifondidel suur osalus. Lisaks rõhutatakse analüüsis, et suure arvu lahkujate korral II samba sissemaksete vähenemine tähendab tulevikus suuremat koormust I sambale, et inimeste pensioneid finantseerida.

Enamik ehk 69% üliõpilastest arvab, et pensionireform ei ole positiivne muudatus. Need tudengid, kes olid pensionireformist teadlikumad, olid tõenäolisemalt selle vastu võrreldes nende tudengitega, kes polnud reformiga nii kursis. Tudengid, kelle arvates II samm vajalik pole, hindasid pensionireformi positiivseks muudatuseks ning seda peegeldas ka regressioonanalüüs. 64% tudengitest jätkaksid reformi jõustumisel kogumist II sambas, neist 23% kasutaksid

investeeringukontot. 9% lahkuksid II sambast ning kasutaksid raha peamiselt investeerimise eesmärgil. 27% üliõpilastest ei ole veel otsustanud.

69% tudengitest arvab, et II samm on vajalik, kuid tervelt 21% ei osanud II samba olulisust hinnata. 10% tudengitest hindas II sammast ebavajalikuks. Tudengid, kes on varem investeerinud pidasid II sammast vajalikuks ning kasutaksid suurema tõenäosusega pensioni investeeringukontot. Tudengite teadlikkus II sambast oli hea – peaaegu kõik tudengid ehk 96% oskasid nimetada fondivalitseja, kus nende II samm asub ning üle 30% oskasid nimetada eelmise aasta tootlust.

Enamik tudengeid on varem investeerimisega tegelema ja peamiselt on investeeritud finantsturgudel kaubeldavatesse varadesse ja kinnisvarasse. Investeeringukogemusega tudengid olid üldiselt teadlikumad pensionireformist ning suurema tõenäosusega reformi vastu. 81% üliõpilastest hindasid investeerimist kasulikuks.

Võrreldes SEB küsitlusega on üliõpilaste hulgas veidi rohkem neid, kes toetavad pensionireformi. Samas lahkuks II sambast peaaegu pooled SEB küsitlusele vastanutest, üliõpilastest lahkuks vaid 9%. Lahkujate plaanid on suhteliselt sarnased ehk peamiselt kasutatakse raha investeerimise eesmärgil. II samba teadlikkus on tudengite seas parem kui SEB küsitlusele vastanute seas.

SUMMARY

ESTONIAN UNIVERSITY STUDENTS' OPINION ON PENSION SYSTEM REFORM, II PENSION PILLAR AS WELL AS INVESTING AND COMPARISON TO SEB BANK SURVEY RESULTS

Robin Liibert

As many other European nations, Estonia has adopted the three pillar pension system. The first pillar is state-funded and relies on the amount of current workers and their wages. The second pillar, which is mandatory like the first pillar, is pre-financed by every individual themselves and depends on the total salary earned as well as the yield of the pension fund. The third pillar is optional, but similar to the second pillar.

As Estonia has an aging population, there is a growing need for a sustainable pension system. With the current system, Estonian pensioners are at high risk of poverty and current workers face low fund yields in their II pillar. To tackle this, the Estonian government introduced a pension reform, which was enacted in 2018. In 2019, the government started discussing an additional reform, which would make the second pillar voluntary. This additional reform has been criticized by the Bank of Estonia, the International Monetary Fund and Estonian banks. As of the writing of this paper, the law has been rejected twice by the president and is being discussed in the Supreme Court of Estonia.

The goal of this paper was to survey Estonian university students about the pension reform, the second pillar and investing. Afterwards, the results of the survey were compared to a survey conducted by SEB Bank Estonia.

Overall, Estonian university students don't find the pension reform to be a positive change and only 9% of them would use the reform and leave the second pillar. Most students agree, that the second pillar is necessary and that investing is useful for a younger person. University students are also quite knowledgeable about their second pillar.

Compared to the SEB survey, a larger percentage of university students supported the pension reform. However, almost half of SEB's respondents would leave the second pillar, compared to 9% of students. Most of the respondents of the SEB survey are not very well aware of their second pillar and have little to no knowledge of their fund yield.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Aru, Erik; Oja, Barbara Brigita. (2020). *Riigi teise samba maksed värisevad kirve all*. Postimees. https://leht.postimees.ee/6926097/riigi-teise-samba-maksed-varisevad-kirve-all?_ga=2.39697958.421874974.1586758217-178557925.1585128523

Bessembinder, Hendrik; Chen, Te-Feng; Choi, Goeun; Wei, K.C. John. (2019). *Do Global Stocks Outperform US Treasury Bills?* https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3415739

Brzenk, Phillip; Liu, Berlinda. (2019). *SPIVA® U.S. Scorecard*. S&P Dow Jones Indices.

Cairns, Andrew; Innes, Andrew. (2020). *SPIVA® Europe Scorecard*. S&P Dow Jones Indices.

Eesti Pank. (2019). *Pensionisüsteemi muudatuste mõjuanalüüs*. https://www.eestipank.ee/sites/eestipank.ee/files/publication/et/teemapaberid/2020_1_ep_teemapaber.pdf

Eichhorst, Werner. (2011). *Pension Systems in the EU – Contingent Liabilities and Assets in the Public and Private Sector*. IZA Research Report, 2011 (42).

Euroopa Komisjon. (2019). *Estonia's statutory funded pension scheme: a turning point?* ESPN Flash Report, 2019 (39).

Euroopa Komisjon. (2018). *The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU*.

Euroopa Parlament. (2015). *European Union pension systems Adequate and sustainable?* Briefing, 2015 (11). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/571327/EPRS_BRI\(2015\)571327_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/571327/EPRS_BRI(2015)571327_EN.pdf)

Eurostat. (2019). *Ageing Europe - statistics on pensions, income and expenditure*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ageing_Europe_-_statistics_on_pensions,_income_and_expenditure

Eurostat. (2019). *Population structure and ageing*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

ERR. (2020). *President pöördus pensionireformi seadusega riigikohtusse*. <https://www.err.ee/1066776/president-poordus-pensionireformi-seadusega-riigikohtusse>

ERR. (2019). *Kõik, mida on vaja teada pensionireformist*. <https://www.err.ee/973231/koik-mida-on-vaja-teada-pensionireformist>

Fama, Eugene F.; French, Kenneth R. (2010). *Luck versus Skill in the Cross-Section of Mutual Fund Returns*. The Journal of Finance, 2010 (5).
<http://mba.tuck.dartmouth.edu/bespeneckbo/default/AFA611-Eckbo%20web%20site/AFA611-S8C-FamaFrench-LuckvSkill-JF10.pdf>

FinanceEstonia. (2020). *FinanceEstonia seisukohad teise pensionisamba maksete peatamise osas*. <http://financeestonia.eu/news/financeestonia-seisukohad-covid-19-tagajargede-leevendamiseks-voetud-meetme-osas/>

FinanceEstonia. (2020). *Rahvusvaheline Valuutafond soovitab pensionireformiga mitte kiirustada*. <http://financeestonia.ee/news/rahvusvaheline-valuutafond-soovitab-pensionireformiga-mitte-kiirustada/>

Jõgi, Evelin; Piirits, Magnus; Võrk, Andres. (2015). *The Impact of Introduction of Funded Pension Schemes on Intragenerational Inequality in Estonia*. Netspar, 2015 (06).
<http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/10/Estonian-Pension-Reforms-and-intragenerational-equality.pdf>

Kangro, Hanna. (2017). *Pensionite objektiivne vaade*. Eesti Statistika, Statistikablogi.
<https://blog.stat.ee/2017/02/08/pensionite-objektiivne-vaade/>

Kremnitzer, Klemens. (2012). *Comparing Active and Passive Fund Management in Emerging Markets*. University of California. <https://econ.berkeley.edu/sites/default/files/Kremnitzer.pdf>

Leppik, Lauri; Vallistu, Johanna. (2019). *Meie tuleviku rahaline heaolu: Eesti pensionisüsteemi valikukohad*. Arenguseire Keskus. <https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2019/02/Pensionis%C3%BCsteemi-valikukohad.pdf>

LHV. (2017). *5 erinevust aktiivsete ja passiivsete pensionifondide vahel*.
<https://www.lhv.ee/et/pension/uudised/2017/9>

Malkiel, Burton G. (2003). *Passive investment Strategies and Efficient Markets*. European Financial Management, 2003 (9).
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.211.4829&rep=rep1&type=pdf>

Mercer. (2019). *European asset allocation survey 2019*. <https://info.mercer.com/rs/521-DEV-513/images/ie-2019-european-asset-allocation-survey-2019.pdf>

Nasdaq CSD. *Pension services*. <https://nasdaqcsd.com/services/local-services/estonia/pension-services/>

- OECD. (2004). *Pension Reform in the Baltic Countries*.
<https://www.oecd.org/latvia/pensionreforminthebalticcountries.htm>
- OECD. (2019). *Pension funds in focus*. <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/Pension-Markets-in-Focus-2019.pdf>
- Pensionikeskus. (2020). <https://www.pensionikeskus.ee/>
- Pensions Europe. (2020). *PensionsEurope Pension Funds Statistics and Trends*.
[https://www.pensionseurope.eu/system/files/PensionsEurope%20Pension%20Funds%20Statistic
s%20and%20Trends%20-%20March%202020.pdf](https://www.pensionseurope.eu/system/files/PensionsEurope%20Pension%20Funds%20Statistics%20and%20Trends%20-%20March%202020.pdf)
- Piirits, Magnus; Võrk, Andres. (2015). *Eesti pensionisüsteemi reformide mõju pensionide põlvkonnasisesele jaotusele*. Riigikogu Toimetised, 2015 (32).
[https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2015/12/Magnus-Piirits-Andres-
V%C3%B5rk-Eesti-pensionis%C3%BCsteemi-reformide-m%C3%B5ju-pensionide-
p%C3%B5lvkonnasisesele-jaotusele12.pdf](https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2015/12/Magnus-Piirits-Andres-V%C3%B5rk-Eesti-pensionis%C3%BCsteemi-reformide-m%C3%B5ju-pensionide-p%C3%B5lvkonnasisesele-jaotusele12.pdf)
- Poirier, Ryan; Soe, Aye M; Xie, Hong. (2017). *SPIVA® Institutional Scorecard– How Much Do Fees Affect the Active Versus Passive Debate? S&P Dow Jones Indices*.
[https://us.spindices.com/documents/research/research-spiva-institutional-scorecard-how-much-
do-fees-affect-the-active-versus-passive-debate.pdf](https://us.spindices.com/documents/research/research-spiva-institutional-scorecard-how-much-do-fees-affect-the-active-versus-passive-debate.pdf)
- Postimees. (2019). *Uuring: 28% teise sambaga liitunutest võtaksid raha välja*.
[https://lounapostimees.postimees.ee/6782609/uuring-28-teise-sambaga-liitunutest-votaksid-raha-
valja](https://lounapostimees.postimees.ee/6782609/uuring-28-teise-sambaga-liitunutest-votaksid-raha-valja)
- Pärli, Merilin. (2020). *Inimeste teadlikkus pensionireformist on madal, kuid plaanid rahaga suured*. [https://www.err.ee/1021214/inimeste-teadlikkus-pensionireformist-on-madal-kuid-
plaanid-rahaga-suured](https://www.err.ee/1021214/inimeste-teadlikkus-pensionireformist-on-madal-kuid-plaanid-rahaga-suured)
- Rahandusministeerium; Sotsiaalministeerium. (2016). *Riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse analüüs*. [https://www.sm.ee/sites/default/files/content-
editors/Sotsiaal/vanaduspensioni_jatkusuutlikkuse_analuus_2016.pdf](https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Sotsiaal/vanaduspensioni_jatkusuutlikkuse_analuus_2016.pdf)
- Rahandusministeerium. (2018). *Riikliku vanaduspensioni, kohustusliku kogumispensioni ja vabatahtliku kogumispensioni statistika*. [https://www.pensionikeskus.ee/wp-
content/uploads/rahandusministeeriumi-statistika/Pensionistatistika%C3%BClevaade-2018-
1.pdf](https://www.pensionikeskus.ee/wp-content/uploads/rahandusministeeriumi-statistika/Pensionistatistika%C3%BClevaade-2018-1.pdf)
- Rahandusministeerium. (2019). *Riikliku vanaduspensioni, kohustusliku kogumispensioni ja vabatahtliku kogumispensioni statistika*.
https://www.pensionikeskus.ee/files/dokumendid/kogumispensioni_statistika_012019.pdf

- Rahandusministeerium. (2020). *Kogumispensioni teise samba ümberkorraldused*. <https://www.rahandusministeerium.ee/et/kogumispensioni-teise-samba-umberskorraldused>
- SEB Pank. *II samba väljamakselahendused*. <https://www.seb.ee/foorum/pension/ii-samba-valjamakselahendused>
- SEB Pank. (2019). *Estonian P2 reform survey*. Lisa 2.
- Soome Pensionikeskus. (2019). Retirement ages in different countries. <https://www.etk.fi/en/the-pension-system/international-comparison/retirement-ages/>
- Sotsiaalkindlustusamet. *Pensioniga, liigid ja soodustused*. <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/pension/pension-liigid-ja-soodustused>
- Sotsiaalministeerium. *Pensionid*. <https://www.sm.ee/et/pensionid>
- Sotsiaalministeerium. *Eesti pensionisüsteemi uuendamine*. <https://www.sm.ee/et/eesti-pensionisusteemi-uuendamine>
- Vill, Ants. (2015). *Pension läbi ajaloo*. Investeeri, 2015 (4). <https://fp.lhv.ee/news/newsView?locale=et&newsId=4938047>
- Volskis, Dr. Edgars. (2012). *Reforms of Baltic States Pension Systems: Challenges and Benefits*. <https://www.ebrd.com/downloads/news/pension-system.pdf>

LISAD

Lisa 1. Üliõpilasküsitluse vorm

Küsitlus pensionireformi, II samba ja investeerimishuvi kohta

Tere!

Olen Tehnikaülikooli ärenduse kolmanda aasta bakalaureusetudeng Robin Liibert ning koostan oma lõputöö pensionireformi teemal. Uurin üliõpilaste arvamust pensionireformist, samuti üldisi teadmisi II pensionisambast ja investeerimishuvist.

Küsitlus on anonüümne ning võtab aega maksimaalselt 2-3 minutit.

Lisaküsimuste korral kirjuta liibertrobin@gmail.com

Suur tänu!

1. Kui teadlik oled kavandatavast teise samba pensionireformist? *

- Ei ole üldse teadlik
- Pigem ei ole teadlik
- Pigem olen teadlik
- Olen väga teadlik

2. Kas leiad, et pensionireform on positiivne muudatus? *

	Ei	Pigem ei	Pigem jah	Jah
Vastus:	☐	☐	☐	☐

3. Kui pensionireformi seadus jõustub, mida kavatsed teises sambas oleva rahaga teha? *

- Jätkan kogumist teise samba fondis
- Jätkan kogumist teise sambasse läbi pensinikonto ja teen ise investeerimisotsuseid
- Lõpetan kogumise ja võtan raha välja
- Ei ole veel otsustanud

4. Mida teeksid teisest sambast väljavõetud rahaga? *

- Investeeriksin finantsturgudel kaubeldavatesse instrumentidesse (aktsiad, võlakirjad, fondiosakud jms)

- Investeeriksin kinnisvarasse
- Investeeriksin krüptorahasse
- Kasutaks raha ostude tegemiseks (nt reisimine, poodlemine)
- Kasutaks raha laenude tasumiseks
- Kannaks säästu- või pangakontole
- Other:

5. Millise fondivalitseja juures on sinu teine samm? *

- LHV
- Luminor
- SEB
- Swedbank
- Tuleva
- Ei oska öelda

6. Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul) *

- Jah
- Ei

7. Mitu protsenti oli sinu teise samba tootlus eelmisel aastal? *

.....

8. Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik? *

- Jah
- Ei
- Ei oska hinnata

9. Põhjenda lühidalt, miks nii arvad: *

.....

10. Kuidas kavatsed end rahaliselt kindlustada pensionieaks (ehk kust saad suurimad sissetulekud)? *

- I pensionisammas

- II pensionisammas
- III pensionisammas
- Töötan pensioniealiselt
- Aktsiate, väärtpaberite, fondiosakute müük; dividendid
- Tulu ettevõtlusest
- Säästud
- Vara müük, väljarentimine
- Toetus pereliikmetelt, lastelt; pärandus
- Other:

11. Kas oled teinud oma ka III samba konto? *

- Jah
- Ei

12. Kas oled varem investeerinud? Märki, millistesse varadesse. *

- Võlakirjadesse, aktsiatesse või fondiosakutesse
- Väärismetallidesse (kuld, hõbe)
- Kinnisvarasse
- Digitaalsetesse valuutadesse (nt Bitcoin)
- Forex, ehk valuutaturg
- Ei ole

13. Kas keegi su lähikonnast (pere, sõbrad) tegeleb investeerimisega? *

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

14. Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik? *

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

15. Kas usud, et suudaksid iseseisvalt investeerides saavutada parema tootluse, kui oma teise samba fond? *

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

16. Kui vastasid jah, kirjelda lühidalt, kuhu investeerisite:

.....

17. Mis on sinu jaoks investeringu tegemisel kõige olulisemad märksõnad? *

- Eetilisus
- Keskkonnasõbralikkus
- Läbipaistvus
- Mugavus
- Populaarsus
- Teenustasud
- Varasemad tulemused
- Other:

18. Sugu: *

- Mees
- Naine
- Muu:

19. Vanus: *

.....

20. Ülikool või kõrgkool: * *Mark only one oval.*

- Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor
- Eesti Kunstiakadeemia
- Eesti Lennuakadeemia
- Eesti Maaülikool
- Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

- Estonian Business School
- Kaitseväe akadeemia
- Kõrgem Kunstikool Pallas
- Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
- Sisekaitseakadeemia
- Tallinna Tehnikakõrgkool
- Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
- Tallinna Tehnikaülikool
- Tallinna Ülikool
- Tartu Tervishoiu Kõrgkool
- Tartu Ülikool Other:

21. Teaduskond: *

- Humanitaarteadused ja kunstid
- Sotsiaalteadused (sh. majandusteadus)
- Meditsiiniteadused
- Loodus- ja täppisteadused
- Infotehnoloogia Inseneriteaduskond
- Other:

22. Millisel kõrgharidustasemel õpid?

- Rakenduskõrgharidusõpe
- Bakalaureuseõpe
- Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe
- Magistriõpe
- Doktoriõpe

23. Kas töötad ülikooli kõrvalt? *

- Jah, osalise koormusega
- Jah, täiskoormusega
- Jah, töötan perioodiliselt (näiteks suvel)
- Ei tööta

24. Kui sul on lisakommentaare, võid jätta need siia:

.....

Lisa 2. SEB küsitluse tulemused.

SEB

Estonian P2 reform survey

1

SEB

About the survey

- Period: 24/10/2019-08/10/2019
- SEB P2 customer (application is currently in favor of SEB)
- Est, Rus, Eng
- E-mail
- Total sample: 6646
- Respondents: 819 (12%)

2

SEB

Do you intend to withdraw the money you have saved when the pension funds of the second pension pillar are made voluntary?

Response	Percentage	Count
No	53%	324
Yes	47%	378

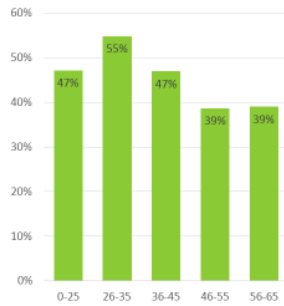
-> From the respondents

3

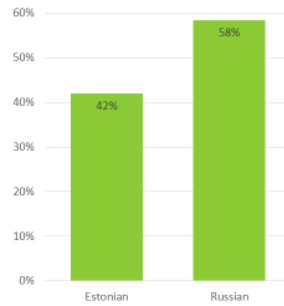
Do you intend to withdraw the money? (1/4)

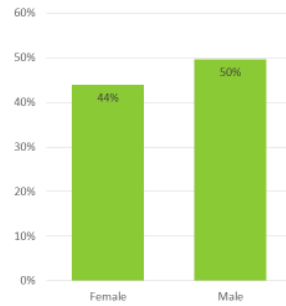
Age

Language*

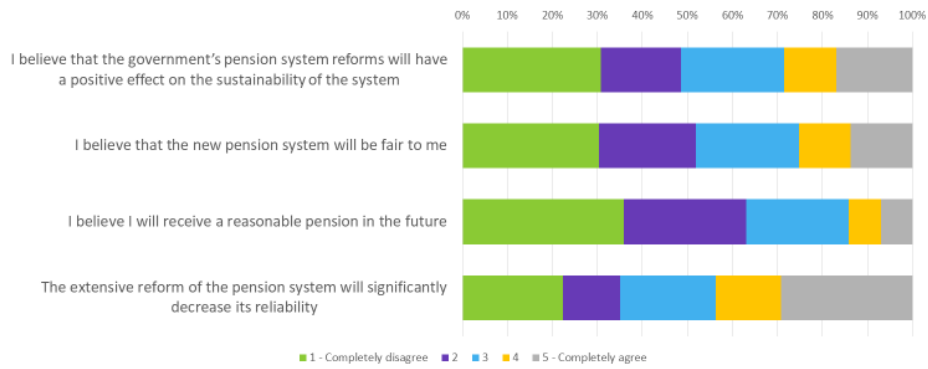

Gender

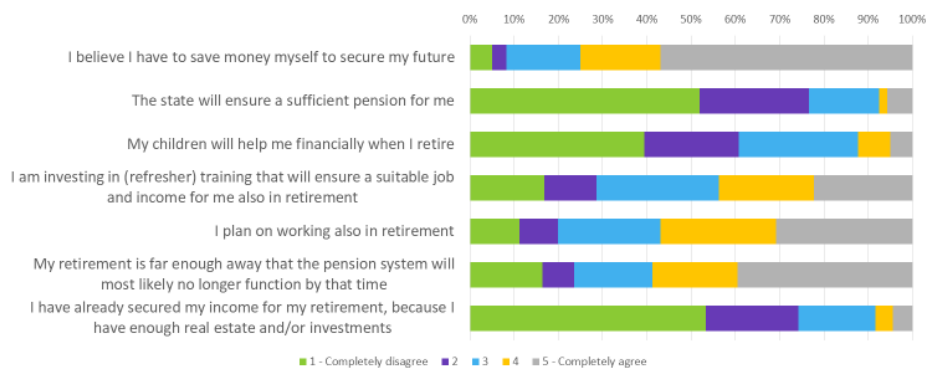

* English excluded due to low respondent rate

4

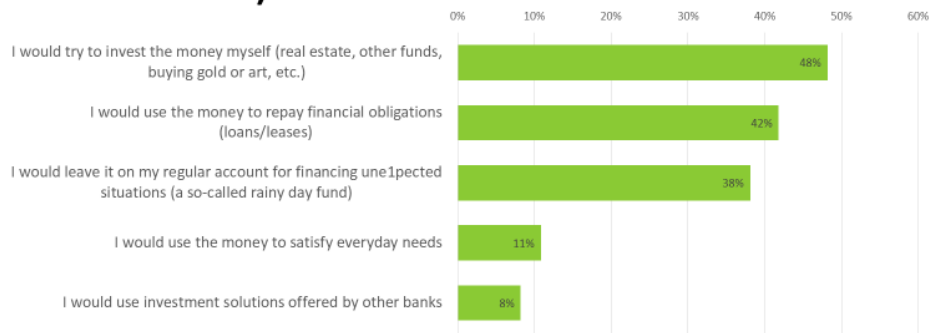

11

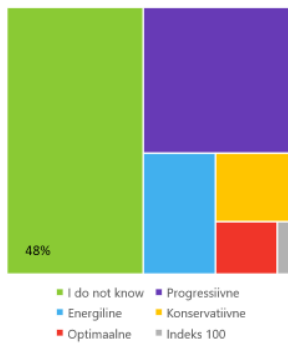
10

For what purpose would you withdraw the money from your second pension pillar? (Multiple options can be selected)

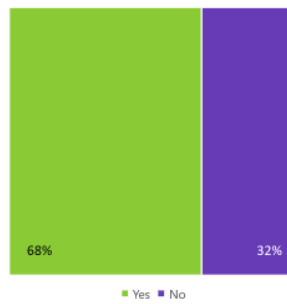

12

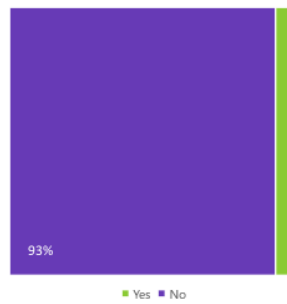
Which SEB second pillar pension fund are you currently using to save for your pension?

In the last year, have you checked the amount of savings in your second pension pillar?

Do you know the annual return of your pension fund?

8

Lisa 3. Regressioonanalüüsid

3.1. Teadlikkus pensionireformist

Vähimruutude meetod, vaatlusi: 440				
Sõltuv muutuja: Kui teadlik oled kavandatavast teise samba pensionireformist?				
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,534	0,082	18,755	0,000
Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?	0,135	0,043	3,099	0,002
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,397	0,063	6,304	0,000
Kas oled varem investeerinud? Märki, millistesse varadesse.	0,121	0,062	1,966	0,049
Kohandatud R ²		0,138906		
R ²		0,14479		
Sõltuvate muutujate standardhälve		0,605194		

3.2. Arvamus pensionireformist

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,507598
R Square	0,257655
Adjusted R Square	0,255961
Standard Error	0,703705
Observations	440

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	75,28164	75,28164	152,0225	3,43E-30
Residual	438	216,8979	0,495201		
Total	439	292,1795			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	2,140617	0,086556	24,73088	3,76E-85	1,9705	2,3107
Kas load, et teine pensionisammas on vajalik?	-0,61663	0,050011	-12,3297	3,43E-30	-0,71492	-0,51834

Vähimruutude meetod, vaatlusi: 440

Sõltuv muutuja: Kas leiad, et pensionireform on positiivne muudatus?

Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	2,140617	0,086556	24,73088	3,76E-85
Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?	-0,61663	0,050011	-12,3297	3,43E-30
Kohandatud R ²		0,255961		
R ²		0,257655		
Sõltuvate muutujate standardhälve		0,703705		

3.3. Teadlikkus II samba tootlusest

Vähimruutude meetod, vaatlusi: 440				
Sõltuv muutuja: Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)				
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,484	0,07	21,186	0,000
Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?	0,09	0,031	2,95	0,003
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,122	0,045	2,738	0,006
Kas oled varem investeerinud? Märgi, millistesse varadesse.	0,132	0,043	3,038	0,003
Millisel kõrgharidustasemel õpid?	-0,066	0,016	-4,04	0,000
Kas töötad ülikooli kõrvalt?	0,058	0,025	2,334	0,02
Kohandatud R ²		0,098357		
R ²		0,108627		
Sõltuvate muutujate standardhälve		0,424145		

3.4. Arvamus II sambast

Vähimruutude meetod, vaatlusi: 440				
Sõltuv muutuja: Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?				
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,463	0,141	10,409	0,000
Kui teadlik oled kavandatavast teise samba pensionireformist?	0,127	0,042	3,045	0,002
Kas leiad, et pensionireform on positiivne muudatus? [Vastus:]	-0,408	0,033	-12,255	0,000
Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?	0,196	0,061	3,227	0,001
Kohandatud R ²				
				0,288212
R ²				
				0,293076
Sõltuvate muutujate standardhälve				
				0,566586

3.5. Üliõpilaste varasem investeerimiskogemus

Vähimruutude meetod, vaatlusi: 440				
Sõltuv muutuja: Kas oled varem investeerinud? Märki, millistesse varadesse.				
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni- kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	0,204	0,09	2,264	0,024
Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?	0,121	0,050	2,413	0,016
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,262	0,046	5,701	0,000
Sugu:	0,207	0,049	4,222	0,000
Kohandatud R ²		0,146441		
R ²		0,152274		
Sõltuvate muutujate standardhälve		0,45588		

3.6. Üliõpilaste arvamus investeerimisest

Vähimruutude meetod, vaatlusi: 440				
Sõltuv muutuja: Kas leiad, et investeerimine väärtpaberitesse, võlakirjadesse või fondiosakutesse on noorele inimesele kasulik?				
Selgitav muutuja	Korrelatsiooni-kordaja	Standardviga	t-statistik	p-väärtus
Vabaliige	1,484	0,07	21,186	0,000
Kas leiad, et teine pensionisammas on vajalik?	0,09	0,031	2,95	0,003
Kas tead, kui suur on sinu teise samba tootlus? (näiteks viimase aasta jooksul)	0,122	0,045	2,738	0,006
Kas oled varem investeerinud? Märgi, millistesse varadesse.	0,132	0,043	3,038	0,003
Millisel kõrgharidustasemel õpid?	-0,066	0,016	-4,04	0,000
Kas töötad ülikooli kõrvalt?	0,058	0,025	2,334	0,02
Kohandatud R ²				0,098357
R ²				0,108627
Sõltuvate muutujate standardhälve				0,424145

Lisa 4. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Robin Liibert

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
EESTI ÜLIÕPILASTE ARVAMUS PENSIONIREFORMIST, II SAMBAST JA
INVESTEERIMISEST NING VÕRDLUS SEB PANGA KÜSITLUSEGA,
mille juhendaja on Kristjan Liivamägi, PhD.

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.